

Socialdemokratiets program 1945 **FREMTIDENS DANMARK**

Socialdemokratiets Politik

I Efteraaret 1944 nedsatte Socialdemokratiet tre Udvalg bestaaende af sagkyndige Personer til Undersøgelse af Spørgsmaal om den almindelige økonomiske Politik, Landbrugets Problemer og Fiskeriets Forhold.

Udvalgenes Betænkninger blev forelagt Socialdemokratiets Kongres i August 1945, som tiltraadte Betænkningerne med et Par uvæsentlige Ændringer og Tilføjelser. Disse Betænkninger bringes i det følgende tillige med det Program for den nærmeste Fremtids politiske, sociale og kulturelle Arbejde, som Kongressen ligeledes enstemmigt har til-traadt. Vi har optrykt dette Materiale i nærværende Bog i Haabet om, at Bogen vil kunne være en værdifuld Hjælp i Drøftelserne af Arbejderbevægelsens Stilling til Fremtidens Problemer.

Socialdemokratisk Forbund

I Indledning

Hvilke Maal stiller vi op?

Hvilke Midler skal vi anvende?

Kampen mod Kriserne

II. Økonomisk Demokrati og Effektivitet

Nye Organer, der skal bringe Demokrati og Plan i Nationens Økonomi

Administrative Reformer

III. Industrien i Samfundets Tjeneste

IV. Udenrigshandelen og Samfundet

Valutacentralen

Et nyt System

Friere Konkurrence

Fællesindkøb

Statsovertagelse af Importen af visse Varer

Eksporten maa fremmes

V. Højfinansens under Folkestyrets Kontrol

Bankerne

Forsikringsvæsenet

VI. Ulykkes- og Sygeforsikringen

Socialisering af den lovpligtige Ulykkesforsikring

Sygeforsikringen

VII. Flere Boliger, bedre Boliger, billige Boliger

Statens Bygge- og Boligraad

Hvor meget skal der bygges

Planlægningen af Bebyggelsen

Byggegrundene

Monopoler og Karteller i Byggematerialeindustrien

Særlig Støtte til Vinterbyggeri

Bolig og Bygningsforskning

Hvem skal bygge Boligerne

Finansieringen af Boligbyggeriet

Kontrollen med Huslejen

VIII. Danmarks Energiforsyning

Elektriciteten

IX. Samlet Plan for Trafikken

Statens Trafikraad

Jernbanerne

Bilerne

Søfarten og Luftfarten

X. Landbrugets Fremtid

Landbrugets Produktion og Afsætning
Landbrugets Arbejdskraft
Udstykningen

XI. Indførelse af fuld Grundskyld

XII. Fiskeriets Fremtid

XIII. Fremtidens Danmark

TILLÆG

Socialdemokratiets politiske, sociale og kulturelle Krav

Vedtaget af Partikongressen 19.-22. August 1945

I. Indledning

Et Mareridt er endt.

Danmark er frit.

Over hele Verden har Freden holdt sit Indtog.

Hvorledes bliver denne Fred? Vi ønsker, at det maa blive en lykkelig Tid - men vi er ikke sikre paa, at Ønsket opfyldes. Tværtimod ved vi, at store politiske og økonomiske Vanskeligheder truer Fremtiden, maaske Freden selv.

Danmark har en bedre Udgangsposition end noget andet europæisk Land, der har været inddraget i Krigen. Intet Folk er materielt kommet saa godt gennem Sværdtiden som vi. Det tyske Angreb paa Europas Frihed er druknet i Blod, og Tysklands Byer er delvis lagt i Ruiner. Men desværre var det ikke alene i Angriberlandet, at Lysene sluktes, Husene knustes og Folket decimeredes. Ogsaa andre Nationer rammes. Vi derimod har det væsentligste i Behold: Byerne, Transportnettet, Produktionsapparatet, Mændenes og Kvindernes Liv og Førlighed.

Dette giver Danmark alle Betingelser for en god Start. Alligevel er det ikke uden Bekymring vi retter Blikket og Tankerne fremad. Adskillige Farer truer Verdens Velstand og Lykke, ogsaa Danmarks.

Krige kan vælte Tyranner fra Tronen eller sætte dem paa Tronen; Krige kan ændre Landegrænser, give nogle Folk Frihed og andre Undertrykkelse. Krige kan være imperialistiske Magters Kamp om økonomiske Privilegier - det kan ogsaa være en Række Nationers forenede Kamp om at slaa et Voldssystem til Jorden. Krige knuser Magt, skaber ny Magt, flytter og omfordeler Magten - men Krigen i sig selv løser ingen Problemer.

Verden er siden 1939 blevet en nazistisk Trusel kvit, men tilbage staar et økonomisk System, der ikke formaaede at løse Førkrigstidens Problemer. Dette økonomiske System har i samme Grad som Krigen bragt Sved og Taarer over Menneskeheden, naar Kriserne, Nøden og Arbejdsløsheden for Alvor svang Pisken. Disse tilbagevendende Kriser havde en ikke uvæsentlig Andel i de politiske Rystelser, der igennem Trediverne truede Demokratierne og Freden for til sidst at føre til Nazismen og Krigen. Før vi har ændret dette System, har vi ikke rensat ud hverken til Bunds eller til Tops. Krigen og Krigsøkonomien har röknet alvorligt ved dette System. Nu maa det aldrig vende tilbage. Det formaaede ikke at løse Førkrigstidens Problemer - og det vil endnu mindre kunne løse Efterkrigstidens. Det vil blive en Kilde til nye Kriser, mere Arbejdsløshed - maaske til nye Nazismer og nye Krige.

Det er ligegyldigt, hvad man kalder dette økonomiske System. Vi Socialdemokrater plejer at kalde det Privatkapitalismen. Maaske kunde man i moderne Tid med større Ret kalde det Monopolkapitalismen, fordi det domineres af monopolagtige Sæmmenslutninger (Karteller, Truster, Syndikater, Prisaftaler), der ikke er dannet med det Formaal at forbedre og billiggøre Produktionen, men tværtimod for at skabe større Gevinst til Virksomhedernes Ejere.

Karakteristisk for det nuværende System er:

- de urimelige Uligheder i Indkomst- og Formuefordeling,
- de stadig tilbagevendende Kriser,
- de Skel, der sættes i Befolkningen økonomisk, uddannelsesmæssigt og kulturelt.

Mest iøjnefaldende er Kriserne. Med uregelmæssige Mellemlum bliver Samfundet sygt.

Produktionen og Samhandelen gaar tilbage med rivende Fart. Hele Verden bliver fattigere.

Fabrikker og Miner gaar i Staa eller kører paa delvis Drift. Jord ligger udyrket hen. Prisfald rammer Producenterne med Fattigdom og Afgrøderne tilintetgøres for at standse Faldet. Alle

taber i Indkomst, men værst rammes de smaa i Samfundet. Arbejderne af Arbejdsløshed, Haandværkere, Fiskere, smaa Landbrugere og Industridrivende af Afsætningsvanskeligheder og Prisfald. Det kapitalistiske Samfunds Fejl rammer ikke Arbejderne alene, men hele den brede Befolkning.

At disse Kriser i Mellemløstidene blev stedse haardere og mere langvarige beror ikke paa nogen Tilfældighed. Teknikkens Vækst gav Produktionsevnen et umaadeligt Stød fremad. Specialisering og Arbejdsdeling gjorde Nationer og Verdensdele mere og mere afhængige af hverandre. Men Samfundenes økonomiske Organisation holdt ikke Trit hermed. Produktionsevnen steg hastigere end Afsætningsmulighederne.

En af Hovedårsagerne hertil er netop at finde i Indkomstuligheden. Befolkningens Indkomst og Forbrug var ikke stor nok til at sikre den enormt voksende Produktions Afsætning. For at hindre Kriserne maa Befolkningens Forbrug bringes i Vejret og holdes fast paa et højt Niveau. Den brede Befolknings Lejeniveau maa sættes i Vejret i mindst samme Takt som den, hvori Produktionen stiger.

Gribes der ikke ind fra Samfundets Side, vil der imidlertid ske det modsatte. I Stedet for at sætte Forbruget i Vejret, saa Produktionsmulighederne kan udnyttes fuldt ud, vil Erhvervslivet søge at tilpasse Produktionen til det lavere Forbrug. Dette sker gennem Aftaler om Produktionsbegrænsning og Priser, Forhindring af tekniske Fremskridt og Udelukkelse af Konkurrence for at fastholde Profitten. Men denne private Monopolisme maa hindres ved Samfundets Indgreb.

Kriserne og Arbejdsløsheden er Udtryk for et Spild af Værdier, et Sløseri som det moderne Samfund ikke kan være bekendt, og som den forarmede Efterkrigsverden ikke har Raad til. Den Kritik, som Socialdemokratiet gennem Aartier har rettet mod Kapitalismen, maa nu vinde Tilslutning hos Befolkningens Flertal.

Ogsaa for Demokratiets Sag er en Ændring i Systemet vigtig. Det danske Folk er kommet til at elske de demokratiske Friheder som aldrig før. Men rammes store Dele af Befolkningen af de Lidelser, en permanent Arbejdsløshed medfører - og kan Demokratiet ikke løse de sociale Problemer, da maa man være forberedt paa, at haardt ramte Medborgere følger Fristelse til at prøve andre Veje. Men den Situation bør aldrig opstaa. Demokratierne maa vise, at de ikke alene kan vinde Krige, men at de ogsaa kan skabe social Tryghed.

Kapitalismens Selvmodsigtelse er, at der er Perioder, hvor der er "Overproduktion", d. v. s. hvor Varerne ikke kan afsættes til Trods for, at der samtidig er store Befolkningslag, der mangler disse Varer, savner Klæder og Sko, Møbler og Hus-geraad, rummelige Boliger, vitaminrig Føde o. s. v. Dette maa j ælde Dommen over Førkrigstidens Økonomi.

Den liberalistiske Kapitalisme var medvirkende til at bane Vejen for Fremskridtet. Nu er Kapitalismen blevet monopolistisk, den er blevet en Lænke for Udviklingen, en Barriere for Vejen fremad.

Men Menneskeheden kan - i sin Stræben mod bedre Tilstande - ikke standse her. Vi maa videre frem. Derfor maa Lænkerne hugges over, Hindringerne knuses.

Der er andre Vanskeligheder i Sigte for det danske Samfund end dem, der affødes af den monopol-kapitalistiske Økonomis Kriser.

Raastoflagrene er tømte og nye Tilførsler usikre.

Det danske Produktionsapparat er nogenlunde uskadt, hvilket er en Lykke for os. Men er det fuldt moderne? Krigen har givet store tekniske Fremskridt, som vi ikke kender. Nye Stoffer er blevet opfundet, Textilvarer af "Nylon"; Biler, Møbler og Huse af pressede Materialer; syntetiske Raastof f er, der kan konkurrere med de naturlige, og meget mere, som vi ikke producerer. De krigsførende Landes Industrier er blevet gennemorganiserede, saa de arbejder med den højst opnaae-lige Effektivitet.

Hos os har en saadan Rationalisering eller Effektivisering ikke været mulig. Tværtimod er alle vore Krigsreguleringer bygget op efter det konservative Princip, at Produktion og Handel skal følge de gamle Baner. Enhver Erhvervsvirksomhed, der bestod før Krigen, har kunnet eksistere videre, uanset om den var god eller daarlig.

Dette har intet med Socialisme eller Planøkonomi at gøre. Det er en Form for Statsregulering, der i Førkrigstiden var nødvendig for at komme Krisen til Livs og sikre Produktionsfremgang og Arbejde til de ledige Hænder. Men nye Tider vil kræve nye Veje. Danmarks Økonomi maa i

Effektivitet ikke staa tilbage for Udlandets. Danmark bør i Stedet - trods sin Lidenhed - ligge et Hestehoved foran andre Nationer i Kraft af Befolkningens Dygtighed og Initiativ. I Øjeblikket er der god Brug for danske Produkter i Udlandet, saavel Landbrugs- som Industrivarer. Men Verdenshandelen er desorganiseret, og det vil tage Tid at faa den genrejst. Det er at forudse, at Afsætningen af danske Produkter vil blive sværere. Og Danmarks Kaar er mere end noget andet Lands afhængig af Udlandet. Vi er derfor klare over, at Overgangsvanskelighederne bliver overordentlig store, og at en ny stor Arbejdsløshed truer. Af alle disse Grunde maa der lægges Planer for dansk økonomisk Politik i den Tid, der kommer. Ved de enkeltes Initiativ alene eller ved tilfældige Kompromiser og forhastede, slet forberedte Ordninger genrejses dansk Velstand ikke. Derfor har det danske Socialdemokrati udarbejdet dette Program.

Alle er enige om, at en ny og bedre Verden - et nyt og bedre Danmark - maa bygges op. Men det nye og bedre kommer ikke af sig selv - ikke automatisk. Nogen maa have Vilje til at skabe det - nogen maa have gennemarbejdede Planer om, hvordan det skal gøres.

Socialdemokratiet har baade Viljen og Planerne

Danmark er blevet fattigere under Krigen.

Det maa genrejses!

Nye Verdenskriser truer.

Deres Virkning paa vort Land maa af bødes!

Produktiviteten i dansk Økonomi sakker agterud.

Erhvervslivet maa effektiviseres!

Det er ikke nok at genvinde, hvad der tabtes under Krig og Besættelse. Vi maa videre frem. De sociale Problemer maa løses. Dette kræver en planøkonomisk Samfunds- og Erhvervspolitik. Den Politik vil det danske Socialdemokrati føre.

Hvilke Maal stiller vi op?

De tre Punkter, der rummer Hovedlinierne i Socialdemokratiets Efterkrigspolitik, er:

1. Fuld Beskæftigelse.

Alle arbejdsdygtige danske Borgere skal have Arbejde paa menneskeværdige Vilkaar.

2. Social Tryghed.

Naar hele Folket er i Arbejde, bliver Produktionen større. Der maa sikres en ligelig Fordeling af dette større Samfundsudbytte.

Social Utryghed, svigtende Stabilitet i Erhvervslivet, snavsede og usunde Boliger, Fattigdom, Nød som Følge af Sygdom, Uvidenhed og utilstrækkelig Uddannelse paa Grund af smaa Kaar - er de Onder, der skal bekæmpes. Reallønnen skal hæves, og de sociale Ydelser højnes. Ogsaa det lille Landbrug, Haandværkerne og de smaa Næringsdrivende skal have en rimelig Arbejdsfortjeneste.

3. Effektivitet og Demokrati i Erhvervslivet.

Fuld Beskæftigelse og social Tryghed er ikke nok. Der maa banes Vej for videre Fremskridt i det økonomiske Liv. Den danske Produktionsevne maa øges og ingen Produktionskræfter være uudnyttede. Produktionen maa effektiviseres. Dette skal naas ved at bringe Plan og Orden i det økonomiske Liv. Samtidig skal Arbejdere, Funktionærer og Forbrugere sikres Medindflydelse paa Produktionens Ledelse. Gennem et industrielt Demokrati skal Kræfter frigøres, som kan virke ikke alene for Arbejdernes og Funktionærernes Interesser, men ogsaa for Produktionens Forbedring.

Alle Kræfter i det danske Folk maa samvirke, for at disse Maal kan naas.

Hvilke Midler skal vi anvende?

Det er blevet sagt, at den moderne Krigsøkonomi i de store Demokratier, der vandt Krigen, viser Eksemplet paa en effektiv og planmæssig Økonomi.

Det er blevet paavist, at store Dele af Befolkningen i Amerikas Forenede Stater og endog Dele af det krigsanstrengte Storbritanniens Folk lever bedre end før Krigen. At Arbejderne har fuld Beskæftigelse og højere Realløn.

Heri ligger der en besk Sandhed. Det er bittert at konstatere, at Forholdene under den nuværende Samfundsorden kan være bedre for de daarligst stillede under Krig end under Fred.

At en ulykkelig Krig er nødvendig for at gennemtvinge en fornuftig Organisation af Samfundets Kræfter.

Men vi tror paa, at det kan lade sig gøre under Fredens Vilkaar.

Vi ønsker nemlig ikke et Krigs økonomtens Danmark. Vi vil alt andet end et totalitært Danmark. Vi vil aldrig Indgrebet for Indgrebets egen Skyld - men kun hvor det er nødvendigt for Nationens Skyld, for at naa de Maal, Nationen har sat sig. Og vi vil altid vælge det Middel, der fører til Maalet med de færreste Indgreb.

Ej heller vil vi et bureaukratisk Danmark. De nødvendige Planer og Ordninger skal skabes ved et demokratisk Samarbejde mellem alle Erhvervslivets Kræfter og under Rigsdagensaarvaagne Medvirken.

Friheden er vort første Krav. Gennem Tyvernes og Tredivernes politiske Kriser stod Socialdemokratiet altid som Frihedens og Demokratiets faste og aldrig svigtende Forkæmper. I dansk Politik stod vi som en Blok, ingen antidemokratiske eller frihedsfjendtlige Bevægelser formaaede at rokke. Saaledes vil det ogsaa fortsat være.

Den økonomiske Politik, vi agter at føre, kan forenes med Friheden.

Hvad er Frihed?

Ved Frihed forstaar vi det nordiske Frihedsbegreb. Det giver Individet Rettigheder over for Samfundet. De vigtigste af disse Rettigheder er:

Trosfrihed,

Talefrihed,

Frihed til at skrive, læse og undervise,

Frihed for Kunst og Videnskab,

Forsamlingsfrihed og Foreningsfrihed,

Frihed til at kritisere Rigsdag, Regering og Myndigheder,

Frihed til at arbejde for politiske Tanker - nye som gamle (det vil sige Frihed til at danne Opposition),

Frit Valg af Beskæftigelse,

Frit Valg af Forbrug.

Friheden til at danne private Monopoler og Friheden til at udbytte Forbrugerne og Arbejderne vil derimod gaa tabt. Men det vil ikke svække hverken Demokratiet eller det enkelte Menneskes virkelige Frihed - tværtimod.

Demokratiet giver imidlertid ikke Rettigheder alene. Det giver ogsaa det enkelte Individ Ansvar og Forpligtelse over for Samfundet. Det demokratiske System kan i det lange Løb kun fungere, hvis Medborgerne er sig Medansvaret og Pligterne bevidst.

Kampen mod Kriserne

En moderne Konjunkturpolitikk maa føres.

Dette maa ikke mindst præge Statens Finanspolitik.

Statens Budget og Finanspolitikken har ikke alene Betydning, naar det gælder om at skaffe Staten Penge eller om at paavirke Indkomstfordelingen. Finanspolitikken har ogsaa en fremtrædende Plads blandt Midlerne til at modvirke de heftige Omskiftelser i de økonomiske Konjunkturer og til at fremskaffe fuld Beskæftigelse.

Det er almindelig anerkendt, at Krisernes og Depressionernes haarde Virkning paa Beskæftigelsen fremkommer ved, at Investeringerne og Indkomsterne falder, hvorved ogsaa Forbruget gaar tilbage. Skal en Nedgang i Efterspørgslen efter Arbejdskraft undgaas, maa baade Forbrug og Investeringer holdes oppe. Dette kan Finanspolitikken bidrage til, derved at det offentlige ved sine Foranstaltninger erstatter det Bortfald i Produktion og Indkomster, som Nedgangen i privat Foretagsomhed medfører.

Heraf følger, at Kravet om en "sund Finanspolitik" ikke er fuldt tilfredsstillet ved en Finanspolitik, der ser det som sit fornemste Maal, at hvert Aars Statsregnskab skal balancere, saaledes at Statens Gæld ikke øges. Det kan i visse Perioder være nødvendigt at underbalancere Budgettet. Samtidig er man dog klar over, at det ogsaa er nødvendigt, at der paa længere Sigt føres en Budgetbalanceringspolitik, der kan opretholde den Tittid, som er nødvendig for et sundt og foretagsomt Erhvervsliv.

Dette bliver imidlertid ikke vanskeligt under de Forhold, den aktive Konjunkturpolitik vil skabe.

Høj Nationalindkomst og fuld Beskæftigelse betyder gode Indkomster hos Borgerne og vil automatisk formindske Statens Udgifter og forhøje dens Indtægter - helt i Modsætning til de finansielle Vanskeligheder, langvarige Depressioner trods traditionel Sparsommelighed uvægerligt fører til.

I Finanspolitikken maa man derfor stræbe henimod, at de private Udgifter plus de offentlige Udgifter tilsammen skaber en tilstrækkelig Totalkøbekraft, til at fuld Beskæftigelse kan opnaas. Herved bliver Statsbudgettet forvandlet til et Samfundsbudget. Menneskene og ikke Pengene er det afgørende.

Renften maa holdes lav.

Priskontrollen maa støtte denne Politik med en effektiv Regulering ikke blot af Avancerne, men ogsaa af Omkostningerne. Dette kræver en Udvidelse af Prislovens Bemyndigelser.

Beskæftigelsespolitikken maa aldrig føre til Inflation.

Lønpolitik og Prispolitik maa iøvrigt altid gaa Haand i Haand. Lønningerne maa altid vurderes i Forhold til Priserne. Det er ikke Lønnens Beløb, der betyder noget, men det der kan købes for den. Genoprettelse af Reallønnen fra før Krigen er dansk Arbejderbevægelses foreløbige Maal. Dette kan naas saavel ved Lønstigning som ved Prisfald.

Arbejdere og Tjenestemænd fik aldrig Kompensation for Varernes Kvalitetsforringelse under Krigen. Fredens Kvalitetsforbedringer kan derfor ikke blive et Argument for Lønsenkning.

Arbejdsfred er en vigtig Forudsætning for, at den demokratiske Planøkonomi kan lykkes. Dette staar ikke i Modsætning til, at "Loven om Arbejdsforhold" kræves hævet - men det forudsætter:

- at Arbejdere og Funktionærer faar øget Indflydelse paa det økonomiske Liv,
- at alle Arbejdslønforhandlinger baseres paa et udtømmende Kendskab til Virksomhedernes Evne til at betale Løn,
- at Arbejdernes Aflønning kommer til at udgøre en voksende Andel af det fælles Samfundsprodukt.

II. Økonomisk Demokrati og Effektivitet

Ingen kan tro, at Demokratiet vil standse ved det Trin, Udviklingen havde naaet ved Krigens Udbrud.

Det politiske Demokrati i Danmark havde paa dette Tidspunkt fundet en Form, der uden at være ideel var brugbar. Væsentlige Krav om Forfatningsreformer staar dog stadig paa Socialdemokratiets Program.

Det er imidlertid paa det økonomiske Omraade, at Demokratiets vigtigste Udviklingsmuligheder ligger. Demokratiseringen maa føres til Bunds. Samtidig med at det politiske Demokrati gøres mere fuldkomment, maa et økonomisk Demokrati virkeliggøres. Økonomisk Demokrati kræver, at Arbejdere og Forbrugere sikres større Indflydelse paa det økonomiske Liv.

Økonomisk Demokrati kræver endvidere, at der skabes Kontakt mellem Befolkningen i dens daglige Arbejde og den økonomiske Politik. Retningslinierne for den økonomiske Politik maa fastlægges gennem et planmæssigt Forarbejde. Denne Planlægning maa imidlertid ikke ske paa bureaukratisk Vis.

Rigsdag og Regering er den højeste besluttende Myndighed, men i det Arbejde, der skal gøres for at øge Produktionen og højne Nationens Levestandard, maa alle Samfundskræfter medvirke. At inddrage alle i dette Arbejde fra Virksomhedens Ejer til Arbejderen er en af det økonomiske Demokratis Hovedopgaver.

Staten maa ikke virke som en blot og bar Kontrolinstans. Erhvervssammenslutninger maa ikke virke ene og alene som Varetagere af Særinteresser. Alle Parter maa bringes ind i et mere organisk Samarbejde end tidligere om de samfundsmæssige Funktioner.

Til disse Formaaelse vil visse Nydannelser i Erhvervslivets organisatoriske Bygning kræves.

Nye Organer, der skal bringe Demokrati og Plan i Nationens Økonomi.

Følgende Organer er nødvendige for at demokratisere, vejlede, samordne og stimulere Erhvervslivet:

1. Bedriftsraad paa de enkelte Virksomheder over en vis Størrelse.

2. Sektionsraad for de enkelte Erhvervsgrene og større Brancher.

3. Et samfundsøkonomisk Raad for hele Landets Økonomi.

Bedriftsraadene skal ved Lov oprettes ved alle Erhvervsvirksomheder over en nærmere fastlagt Størrelse. Ved offentlige Institutioner oprettes ifølge Lov eller Overenskomst tilsvarende Organer. Raadene vælges af de paa Virksomheden beskæftigede organiserede Arbejdere og Funktionærer.

Bedriftsraadene skal virke som Produktionskomitéer, gennem hvilke Arbejdere og Funktionærer kan fremsætte Forslag og Idéer af teknisk og organisatorisk Art, som kan øge Produktionens Effektivitet og medvirke til stadig Forbedring af Nationens Økonomi.

Det er endvidere Bedriftsraadenes Opgave at varetage og fremme de i Bedriften beskæftigede Arbejders og Funktionærers økonomiske, sociale og kulturelle Interesser.

I deres daglige Arbejde skal Bedriftsraadene i Samraad med de faglige Organisationer vaage over de kollektive Overenskomsters Gennemførelse og Overholdelse; hvor saadanne ikke findes, skal de under Organisationernes Medvirken arbejde for, at de kommer i Stand. De skal i Samarbejde med Organisationerne medvirke ved lokale Akkordprisers Fastsættelse, ligesom de medvirker ved Udfærdigelsen af Virksomheders Arbejdsordning med Hensyn til Arbejdstid, Overarbejde, Holddrift, Ferie m. v. Bedriftsraadene skal overvaage, at Forskrifterne vedrørende Arbejderbeskyttelse, Fabriks-hygijne o. lign. overholdes. Principperne ved Afskedigelser aftales mellem Bedriftsraadet og Arbejdsgiveren. Indehaveren af Bedriften er forpligtet til paa Bedriftsraadets Forlangende at afholde Fællesforhandlinger om Forbedringer af Driftens Indretning samt om de almindelige Grundsætninger for Driftsledelsen. Ved Overgang til en anden Teknik skal Bedriftsraadets Udtalelse indhentes.

Hvor Virksomheden er et Aktieselskab, skal Bedriftsraadet have Adgang til at sende Repræsentanter til Selskabets Generalforsamling.

Bedriftsraadet udpeger en Revisor til at gennemgaa Virksomhedens Regnskaber.

Arbejdsgiveren deltager i Bedriftsraadets Møder, naar der behandles Sager, der skal afgøres af Parterne i Forening. Arbejdsgiveren kan iøvrigt selv foranledige Raadet sammenkaldt og deltager da i dets Møde.

Sektionsraad oprettes for alle Erhvervsgrene og større Brancher inden for dansk Erhvervsliv, f. Eks. Tekstil- og Beklædningsindustri, Læder- og Skotøjsindustri, Papirindustri, Hoteller og Restaurationer.

Sektionsraadet sammensættes af Repræsentanter for Staten, Arbejdsgiverne, de paagældende Fagforbund samt for Forbrugerne. Paa Omraader hvor Kooperation og Andelsbevægelse har betydelig Indflydelse bliver ogsaa disse Bevægelser repræsenteret. Medlemmerne udpeges delvis af Staten delvis af de paagældende Organisationer.

Sektionsraadets Opgaver er at trække Retningslinier op for den økonomiske Virksomhed i den Del af Erhvervslivet, Raadet dækker. For den enkelte Sektion kan Raadet opridse Planer for Produktionens Størrelse, Afsætning og Priser; for Behovet for Raastoffer og Import, Arbejdskraft, Maskiner og Kraft; for Omraadets fremtidige Udvikling med Hensyn til Udvidelser og Indskrænkninger, tekniske Rationaliseringer, Sammenlægning, Nedlægning eller Nyanlæg af Virksomheder, Produktionens Fordeling og Art paa de enkelte Virksomheder inden for Sektionen.

Sektionsraadet kan tage sig af Varernes Prisprøvning og Kvalitetsprøvning.

Sektionsraadet kan tage sig af Spørgsmaalet om teknisk og videnskabeligt Forskningsarbejde.

Sektionsraadet skal staa i Kontakt med Bedriftsraadene og bl. a. modtage Rapporter fra de af Bedriftsraadene udpegede Revisorer vedrørende Virksomhedernes Regnskaber. Disse Rapporter kan af Sektionsraadet benyttes som Vejledning ved Bedømmelse af Pris- og Lønpolitikken. Oplysningerne kan gives videre til de Organer, der arbejder med disse Problemer f. Eks. Arbejdsgiverforeningen, Fagforbund, Forligsinstitution og Voldgiftsretter.

Det samfundsøkonomiske Raad staa øverst i denne Opbygning. Dets Medlemmer udpeges af Regeringen. Det sammensættes af Repræsentanter for Administrationens økonomiske Grene, for Erhvervslivets Hovedorganisationer, for Arbejderne, for Kooperation og Andelsbevægelse, for Forbrugerne, for den økonomiske Sagkundskab. Formanden bør være en Politiker fra Regeringspartiet.

Det samfundsøkonomiske Raads Opgaver er, at modtage Forslag og Indberetninger fra

Sektionsraadene, at følge den økonomiske Udvikling og foretage Undersøgelser herover samt at afgive regelmæssige Indberetninger og stille Forslag om Love og Ordninger til Statsministeren, under hvem Raa-det sorterer. Enten et Udvalg inden for Raadet eller et selvstændigt Investeringsraad skal have Bemyndigelse til at kontrollere alle Investeringer over en vis betydelig Størrelse.

Raadets Opgave bliver altsaa i Samarbejde med Sektionsraadene at koordinere hele Landets økonomiske Liv, saaledes at Produktion, Udenrigshandel, Investeringer, Priser, Lønninger, Rente-, Valuta- og Finanspolitik m. v. kommer til at indgaa som Led i en samlet Plan. Det samfundsøkonomiske Raad skal arbejde i nær Kontakt med Beskæftigelsesraadet og Beskæftigelsesudvalget, der i Forvejen fungerer under Statsministeriet. Til fælles Raadighed for disse to Sæt Organer skal staa et Sekretariat, der bør udgøre et selvstændigt Departement. Endvidere maa oprettes et Konjunkturforskningsinstitut, f. Eks. i Forbindelse med Det statistiske Departement.

Raadet skal ikke paa noget Punkt tage Arbejde fra de bestaaende Grene af Administrationen, men blot varetage Planlægnings- og Koordinationsfunktioner.

Der bør snarest efter disse Retningslinier udarbejdes Lovforslag om Oprettelse af Bedriftsraad, Sektionsraad og det samfundsøkonomiske Raad med alle nødvendige Bestemmelser om Raadenes Sammensætning og Beføjelser.

Den Tid, hvor der ofte kunde synes at være et Modsætningsforhold mellem Statens Organer og Erhvervslivets Organisationer, maa være forbi. I Arbejdet for at øge Produktionens Effektivitet og hæve Levestandarden maa alle Kræfter staa solidariske. Danmarks Forarmelse efter fem Aars Krig, Besættelse og Udplyndring gør en fælles Indsats med gennemgribende Foranstaltninger nødvendig.

Administrative Reforme

For at de stillede Opgaver kan løses, er det vigtigt, at saavel Arbejdet med Lovenes Tilblivelse som med Administrationen af dem fungerer saa effektivt som muligt. Det bør derfor overvejes, hvilke Reforme der kan gennemføres paa disse Omraader. Saaledes vil det muligvis være hensigtsmæssigt, at det til Støtte for Rigsdagens kontrollerende og initiativtagende Virksomhed paalægges de enkelte Ministerier, at de regelmæssigt skal afgive Beretninger fra de forskellige Styrelsesgrene til Rigsdagen med Redegørelse for de økonomiske, sociale og kulturelle Virkninger, de trufne Foranstaltninger har haft. Ogsaa med Hensyn til det overvældende Arbejde, der i de stærkest udvidede Ministerier paalægges Ministrene, bør Reforme overvejes. Muligvis bør man aabne Adgang for politisk udnævnte Statssekretærer, der kan bistaa Ministrene i den daglige Administration.

I selve Administrationen maa friere Ansættelsesforhold gennemføres. Det er nødvendigt, at Staten er i Stand til at byde de kvalificerede Arbejdskræfter lige saa gode Vilkaar som det private Erhvervsliv. Overhovedet bør Princippet om Avancement efter Anciennitet ikke følges slavisk. Ej heller Kravet om en Embedseksamen som Betingelse for Adgang til højere Tjenestemandstillinger bør være uden Undtagelser. Sagkyndige bør kunne drages ind i Arbejdet saavel fra det praktiske som fra det videnskabelige Liv.

For Embedsmændene bør der skabes større Mulighed for Overflytning mellem de forskellige Ministerier og Institutioner. En Forvaltningsuddannelse bør tages under Overvejelse.

Skal en demokratisk Rekrutering til de overordnede Tjenestemandstillinger opnaas, er det nødvendigt, at det af D.s.U. stillede Forslag om offentlig Støtte til højere Uddannelse for ubemidlede gennemføres.

Ingen Klasse eller Gruppe i Danmark skal have Monopol paa videregaaende Uddannelse eller paa Embedsstillingerne. Vejen frem ad skal staa aaben for hele den danske Ungdom. Der skal være lige Muligheder for alle. At sørge for det er en af det demokratiske Samfunds vigtigste Opgaver. Uden det intet økonomisk Demokrati.

III. Industrien i Samfundets Tjeneste

De nødvendige Ramme for Industriens Medvirken i en planmæssig Samfundsøkonomi vil i det væsentlige være skabt ved Oprettelse af de i Afsnit II nævnte Organer.

Gennem Sektionsraadene og Det samfundsøkonomiske Raads Virksomhed vil alle de samfundsmæssige Probleme, der kan rejse sig inden for den enkelte industrielle Gruppe eller for Industrien som Helhed, kunne tages op til Undersøgelse og Behandling under de Sagkyndi-

ges og de Interesseredes direkte Medvirken. Herunder ikke alene Spørgsmaalene om Tilvejebringelsen af Planer for Produktion, Import og Afsætning, men ogsaa om Priskontrol, Rationalisering og Standardisering, om Fjernelse af unødvendigt fordyrende Led i Produktions- og Fordelingsprocessen og eventuelt Problemet om visse Industrivirksomheders hele eller delvise Overgang til Samfundseje.

De Industrier, der bør tages op til særlig Behandling, maa fortrinsvis være saadanne Omraader, hvor det er muligt at omordne Produktionen af Varerne med det Resultat, at disse i væsentlig Grad billiggøres for Forbrugerne. Dette kan enten opnaas ved en teknisk eller organisatorisk Rationalisering af den paagældende Industris Forhold eller maaske blot ved at bryde en monopolistisk Prispolitik. Enhver Omkostningssænkning vil naturligvis ogsaa være af Betydning for danske Varers Mulighed for at konkurrere med udenlandske Produkter. Nogle Industrier kan behandles isoleret, f. Eks. Bryggerierne, Brødfabrikkerne, Tændstikfabrikkerne, Papirindustrien eller Svovlsyrefabrikkerne. Andre kan kun behandles som Led i en større Helhed, f. Eks. Tekstil- og Beklædningsindustrien eller Læder- og Skotøjsindustrien.

Som Mønstre for de Ordninger, man kan tilstræbe, kan nævnes Spritordningen eller de kommunale Mælke ordninger. Det skal dog bemærkes, at begge disse Ordninger bør forbedres. Dette gælder især Mælkeordningerne. Den Centralisering af Mælkebehandlingen, der er sket i Kraft af denne Foranstaltning, burde have været organiseret under Ledelse af et for hele Landet fælles Centraliseringsudvalg. Specielt for den storkøbenhavnske Ordning maa tilstræbes en yderligere Centralisering. Ved Ordningen af 1940 reduceredes Antallet af Mælkerier fra 108 til 16, og Mælkeprisen er blevet sænket med ca. 20 pCt. Ved at koncentrere hele Produktionen paa kun 3 Mælkerier og ved at skærpe Avancebestemmelserne yderligere vil endnu en betydelig Besparelse kunne indvindes.

Sprit- og Mælkeordning vil især kunne anvendes som Mønstre ved Omorganisation af Hjemmemarkedsindustrier som Brødfabrikkerne, Bryggerierne og Kaffesurrogatfabrikkerne. Specielt for Brødfabrikkerens Vedkommende bør der tilstræbes en bymæssig Centralisering i Lighed med Mælkeordningen i København med Pris-, Kvalitets- og Udbyttekontrol for de af Myndighederne koncessionerede Virksomheder.

Den for Sukkerfabrikkerne gældende Ordning er af alt for løs Karakter.

Her synes Fordelene ved en Statsovertagelse at være meget store. Sukkeret er et af Befolkningens vigtigste Næringsmidler og har spillet en stor Rolle i den politiske Agitation ud fra den Grundsætning, at dette vigtige Produkt ikke bør være Genstand for kapitalistisk Udbytning. Naar Staten allerede under den nuværende Ordning har paataget sig Ansvaret for Virksomhedernes Opretholdelse, synes der ikke at være virkeligt Grundlag for Privatkapitalens Enebeherskelse af Produktionen. Som en Overgangsform indtil Statens endelige Overtagelse kan finde Sted, bør man maaske tilstræbe en Ordning i Lighed med den for Spritfabrikkerne gældende.

Fremstillingen af Margarine bør, hvis dette Næringsmiddel paany skal indtage sin gamle Plads i den brede Befolknings Forbrug, underkastes indgaaende Undersøgelse. I denne Industri beherskes Markedet af nogle faa store Fabrikker. I Ly af deres monopolistiske Prispolitik findes imidlertid et meget stort Antal smaa Virksomheder med langt højere Omkostninger. Efter sikre Beregninger vil en Koncentration af hele Landets Margarineproduktion paa 4 Fabrikker af samme Størrelse som F. D. B.'s Virksomhed i Viby kunne medføre en Besparelse for Forbrugerne paa ca. 20 Øre pr. kg. Margarine (beregnet paa Førkrigspriserne). Dette betyder en Besparelse for Forbrugerne paa ca. 10 Mill. Kr. aarlig. Staten bør gennemføre dette ved en Koncessionsordning i Samarbejde med Brugsforeningsbevægelsen. - Ved Gennemførelsen af denne og lignende Ordninger maa man have Opmærksomheden henledt paa Beskæftigelses-spørgsmaalet.

For Mejerierne paa Landet skal der her, som det allerede er sket andre Steder, peges paa, at Driftsomkostningerne kunde nedsættes betydeligt ved en Sammenlægning af flere smaa Mejerier til eet stort. Den eneste Udgiftspost, der ved En saadan Sammenlægning vilde stige, beregnet pr. indvejet kg. Mælk, er Udgiften til Mælkekørslen, men denne opvejes langt af Besparelser og Fordele paa andre Omraader. Endvidere modvirker de hurtige Transportmidler Ulempen ved lang Transport for Sødmælkenes Vedkommende, og for en velsyrnet

Skummetmælk er Spørgsmaalet ret underordnet.

Om en Række Industrier gælder det, at de er saa nær knyttet til offentlige Virksomheder, at det vil være naturligt at lade en Samfundsovertagelse finde Sted. Herunder falder foruden Fabrikation af Krigsmateriel, der allerede i vidt Omfang drives af Staten, Fremstillingen af Telefonapparater, Kabler og Ledninger, Jernbane- og Sporvognsmateriel, Asfalt og andet Vejmateriale. Hermed er intet foregrebet om Driftsformen, der godt kan blive Aktieselskabets. Paa Linie hermed bør Forholdene undersøges i Medicinalindustrien, der fortrinsvis har Sygekasserne og offentlige Institutioner som Aftagere.

Tændstikindustri og Papirindustri, Tapetfremstilling og Svovlsyrefabrikation er i den Grad monopoliserede Virksomheder, at en Samfundsovertagelse maa anses for en Foranstaltning, der vil kunne bringe Forbrugerne af disse Industriers Produkter betydelige Fordele.

Kompliceret sammensatte Industrier bestaaende af en Kæde af lagdelte Processer som

1. Textil- og Beklædningsindustri
2. Læder- og Skotøjsindustri
3. Jern- og Metalindustri
4. Papirvareindustri
5. Industrien for Radiomateriel og Cykler

er bedst egnet til indgaaende Behandling inden for Rammerne af de foran omtalte Sektionsraad og det samfundsmæssige Raad. Det er imidlertid uden Tvivl, at man netop ved Gennemførelse af samfundsmæssige Ordninger for disse Grupper vil kunne opnaa Resultater af virkelig afgørende Betydning for Højnelsen af det brede Publikums Lefevod. Dette gælder saavel Virkningerne af en Rationalisering og Specialisering af Produktionen, som af en mere effektiv Priskontrol og Kvalitetskontrol. Rationalisering, Priskontrol og Kvalitetskontrol er iøvrigt tre Ting, der i langt højere Grad bør være knyttet sammen, end det hidtil har været Tilfældet.

De forannævnte Mønstre paa saadanne samfundsmæssige Ordninger bør naturligvis i intet Tilfælde følges slavisk. Ved de Nyordninger, der er nødvendige, vil der være Mulighed for at anvende alle tænkelige Former for Samfundsindflydelse og Samfundskontrol. Den direkte statsledede Driftsform bør dog kun anvendes undtagelsesvis. Hyppigere bør Aktieselskabsformen anvendes. Her er den største Elasticitet til Stede med Hensyn til, hvilket Omfang Statens Medejerkskab og Indflydelse skal have. Samarbejde med Kooperation og Andelsbevægelse bør optages i videst muligt Omfang. Ved alle Ordninger bør der lægges stærkt Vægt paa, at der for Virksomhedernes Ledelse tilvejebringes et effektivt virkende Incitament til uafsladeligt at bestræbe sig for at indføre alle mulige Forbedringer i Driften. Ved Siden af de Ordninger, der træffes for de enkelte Industrier eller Industrigrupper, bør en Række generelle Foranstaltninger gennemføres.

Staten bør saaledes støtte de Standardiseringsbestræbelser, der udfoldes gennem "Dansk Standardiseringsråd". Eventuelt bør Staten støtte Fremstillingen af billige kontrollerede Standardvarer i Masseproduktion. Ved at sørge for, at en saadan Vare kommer paa Markedet i tilstrækkelig Mængde, f. Eks. inden for Cyklebranchen, Radiobranschen eller Skotøjsbranchen vil Konkurrencen inden for de paagældende Brancher stimuleres, og monopolistisk Udnyttelse af Forbrugerne vanskeliggøres.

Videre bør Patentlovgivningen ændres, saaledes at indvundne tekniske Fremskridt bliver hele Nationens Eje. Den økonomiske Fordel ved at gøre Opfindelsen bør ikke af den Grund falde bort, men snarere forbedres gennem et offentligt reguleret Licenssystem.

Staten bør støtte fælles industrielle Forskningsinstitutter. Herved vil Begrebet "Fabrikshemmeligheder" efterhaanden falde bort.

Aktieselskabsloven bør underkastes en Revision, hvorved ogsaa de saakaldte Familieaktieselskaber, d. v. s. Selskaber med under 10 Aktionærer, forpligtes til at offentliggøre deres Regnskaber. Samtidig bør der fastsættes saadanne Regler for Aflæggelse af Regnskaber, at disse saa vidt muligt bliver ensartede, og at de Regnskaber, som en enkelt Virksomhed aflægger, bliver de samme uanset til hvem de afgives.

Overhovedet maa det anses for et vigtigt Middel i Kampen mod de private Monopoler og Monopolpriser, at alle Forhold, som er nødvendige for at bedømme et Foretagendes Prispolitik, bliver offentlig tilgængelige.

I Fortsættelse af Bestræbelserne for at billiggøre Vareproduktionen maa Opmærksomheden henledes paa Varefordelingen, der bør rationaliseres. Ved den Skærpelse af Priskontrollen, der flere Gange er nævnt i det foregaaende, vil det være vigtigt, at man for Fremtiden i videst muligt Omfang anvender de bedst arbejdende Virksomheder som Bedømmelsesgrundlag ved offentlige Prisfastsættelser.

Hele den fremtidige Politik over for Produktion og Fordeling vil, naar den udvikles efter de ovenfor skitserede Retningslinier, forme sig som en naturlig Fortsættelse af den Udvikling, der allerede i Aartier har staaet paa i Forbindelse med Landbrugernes Andelsbevægelse, Bykooperationen, Samfundsdrift af vigtige Anlæg og Statens stigende Indsigt med hele det økonomiske Liv.

IV. Udenrigshandelen og Samfundet

Nye Veje for Importreguleringen - Den lille Industri og Haandværket skal med i Eksporten Betingelsen for, at det kan lykkes at skabe fuld Beskæftigelse og en stigende Levestandard i Danmark er, at Landet faar en stor Udenrigshandel.

Gennem Udenrigshandelen opnaas det, at dansk Produktion specialiserer sig paa de Varer, Danmark fremstiller billigst. Herved fremkommer et større samlet Produktionsresultat og en højere Velstand end under et System med aftagende Udenrigshandel og stigende Selvforsyning. Socialdemokratiet er derfor Tilhænger af, at Handelen mellem Landene fremmes mest muligt.

Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at Samfundets Kontrol med Udenrigshandelen kan svækkes. Det maa antages, at Verdenshandelen endnu længe efter Krigens Afslutning vil blive reguleret ved Aftaler mellem Nationerne, to og to eller sammensluttet i Blokke. For at kunne føre en aktiv Handelspolitik inden for disse Rammer og presse dansk Eksport og Import mest muligt i Vejret vil det være nødvendigt, at Regeringen har afgørende Indflydelse paa Udenrigshandelen. Staten maa være i Stand til at afslutte Handelsaftaler med Udlandet og have de nødvendige administrative Midler til at kunne garantere disse Aftalers Overholdelse. Man maa bestræbe sig for, at vor Eksport dirigeres til de Lande, hvor Danmark har størst samfundsmæssig Fordel af at sælge, og at Importen aftages fra de Lande, hvor Danmark har størst samfundsmæssig Fordel af at købe. Hertil kræves en effektiv Im- og Eksportregulering. Samtidig med, at der paa denne Maade søges opnaaet de størst mulige Fordele for Nationen under de givne Vilkaar bør den danske Regering om muligt i Samarbejde med de øvrige nordiske Lande i den internationale Handelspolitik bidrage til Bekæmpelse af Tendensen til, at Verdenshandelen udelukkende sammensættes af et System af tosidede Handelsaftaler. Et saadant System kan i det lange Løb kun gøre Verden fattigere, thi herved begrænses Indkøbsmulighederne, saa Landene ikke altid faar Adgang til at købe sine Importvarer, hvor de faas billigst. - Ganske særligt maa Opmærksomheden være henledt paa Mulighederne for en fælles nordisk Indsats, dels med Henblik paa en udvidet nordisk Samhandel, dels paa at skabe bedre Afsætning for nordiske Produkter i andre Lande.

Vilkaarene for dansk Udenrigshandel efter Krigen kendes endnu ikke med Sikkerhed. Men meget taler for, at vi gaar en ny kapitalistisk Verdenskrise i Møde. Meget tyder paa, at Danmark fremover maa regne med Knaphed paa udenlandsk Valuta.

De, der stillet overfor denne Situation, kun vil lægge slappe Hænder paa Statens Ror og ud fra misforstaaet Liberalisme vil lade Profitmotivet være afgørende for, hvordan denne knappe Valuta skal bruges, er mere end letsindige, - de vil fremkalde en Gentagelse af de Ulykker, der ramte vort Folk i Aarene efter 1920. Hvad man har Knaphed paa, maa man holde Hus med. En statslig Importregulering maa sørge for, at det Importbehov, der er nødvendigt for Befolkningens Beskæftigelse og Forsyning dækkes først.

En Regulering af Importen og af Kapitalbevægelserne over Landets Grænser maa fastholdes, saaledes at Kurserne er under Samfundets Kontrol og uden for Spekulationens Rækkevidde. At denne Importregulering ogsaa maa se det som sin Opgave at skaffe Beskæftigelse til danske Hænder er en Selvfølgelighed, saa længe Arbejdsløsheden eksisterer som et vigtigt samfundsmæssigt Problem i Danmark. Denne Opgave kan faa særlig Betydning i den første Periode efter Krigen, hvor det gælder om at forme Krigsøkonomiens Overgang til Fredsøkonomien saa smertefrit som muligt.

Valutacentralen

Før Krigen varetoges de ovennævnte Opgaver af Valutacentralen. De Resultater, der opnaaedes gennem denne Form for Importregulering, maatte i Kriseaarene vurderes saa højt, at man dengang helt saa bort fra Valutacentralens mindre gunstige Sider. Danmark oplevede i disse Aar en næsten enestaaende Produktionsfremgang inden for Industrien. Danmark var det Land i Verden, der i denne Periode havde den stærkeste Beskæftigelsesfremgang. Saavel Tyskland som U. S. A. og England laa langt bag efter. Foran laa kun Lande som Japan og Estland, hvis Forhold daarligt kan sammenlignes med Danmarks, og maaske Sverige, der var ganske særlig begunstiget af de internationale Konjunkturforhold. At vi alligevel kun delvis havde faaet Bugt med Arbejdsløsheden, da Krigen kom, skyldes, at Landbruget under Krisen formindskede sin Efterspørgsel efter Arbejdskraft samt, at Befolkningstilvæksten i Aldersklasserne af arbejdsdygtig Ungdom var enormt kraftig.

Paa Baggrund af disse gunstige Resultater og stillet i den Tvangssituation, Verdenskrisen medførte for Danmark, var man i Trediveerne tilbøjelig til at betragte de Skyggevirksomheder, Valutacentralen havde som Bimomenter, der er uundgaaelige for et i Hast improviseret midlertidigt System.

Nu da vi paany skal tilrettelægge en Importregulering, og nu da vi ved, at der bliver Tale om en Ordning af mere langvarig maaske paa visse Omraader af permanent Karakter, maa vi imidlertid søge at drage Lære af Fortidens Erfaringer.

Valutacentralens uheldige Virkninger bestod for det første i, at den ikke formaede at hindre, at den Knaphed, der opstod paa visse importerede Varer gav sig Udslag i en Prisforhøjelse, hvorved anselige Beløb er indtjent af Privathandelen paa Forbrugernes Bekostning.

For det andet lagde Valutacentralens Fordelingsprincip sig paa mange Omraader i Vejen for en effektivitetsfremmende Konkurrence. Enhver Importør havde Ret til en vis Andel af den samlede Import fastlagt paa Grundlag af hans Import i 1931. Denne Ret bevarede han, og den sikrede ham hans Indtægt, uanset om han drev sin Forretning godt eller daarligt. Det er indlysende, at de uheldige Virkninger af denne Ordning maatte blive jo større des længere man fjernede sig fra Basis-Aaret 1931. Efterhaanden opstod en Kreds af saakaldte Sofaimportører - der aldrig importerede for en Krone, men levede af at sælge de Importbevillinger, som deres Importgrundlag gav dem Ret til. Det er uden Tvivl, at visse Dele af baade Handel og Industri misbrugte den Beskyttelse, Valutacentralen gav, til at skabe sig store Monopolgevinster paa Samfundets Bekostning. Samtidig fik Ungdommen i stigende Grad svært ved at gøre sig gældende og de dygtigst ledede Firmaer, heriblandt ogsaa Brugsforeningsbevægelsen, der havde en stigende Tilslutning i Befolkningen, fik ikke den Fremgang, de fortjente. Omvendt blev Forretninger, der forlængst burde være afgaaet ved en naturlig Død, holdt kunstigt i Live.

Sammenholdt med Valutacentralens glimrende Virkninger paa Produktion og Beskæftigelse betød disse Forhold kun lidt, hvis de kun skulde gælde over en kortere Aarrække. Men skal de gælde længe vil en farlig Stivhed og Konservatisme snige sig ind i vort Erhvervsliv.

Det maa derfor være en af Regeringens vigtigste Opgaver i den første Efterkrigstid at finde nye Former for Importens og Importreguleringens Organisation, der bevarer Valutacentralens uundværlige gode Virkninger, men fjerner eller formindsker dens Ulemper.

Et nyt System

Til Opnaaelse heraf skal der peges paa tre Muligheder:

1. At der gives den frie Konkurrence større Spillerum.
2. At Importen af visse Varer samles i Fællesindkøb.
3. At Importen af visse dertil egnede Varer overtages af Staten.

For nogle Varers Vedkommende kan Udvej Nr. 1 følges - for andre Nr. 2 eller Nr. 3. Endelig maa for enkelte Varer det gamle System foreløbig bibeholdes, men suppleret med en kraftig Priskontrol.

Første Mulighed: Friere Konkurrence.

Den mest effektive Metode til Genindførelse af den frie Konkurrence har man, hvor det er muligt at give Importen fri, saaledes at enhver, der kan, har Lov til at importere. Af de Grunde, der er nævnt i det foregaaende, vil det dog kun være muligt paa de færreste

Omraader, indtil videre maaske paa slet ingen.

En anden Metode fremkommer i Forbindelse med en Rationering af Varen. I de Tilfælde, hvor Varen er rationeret ved Statens Foranstaltning, saaledes at hver Forbruger faar sine Rationeringsmærker, paa hvilke han kan købe, hvor han vil, kan den frie Konkurrence genoplives. Alle Fordelingsordninger ophæves. Den Detailhandler, der betjener Forbrugeren mest tilfredsstillende, vil automatisk faa den største Omsætning. I næste Omsætningsled vil de fleste Mærker samles hos de bedst arbejdende Grossistfirmaer o. s. v. helt tilbage til Importøren. Varerne følger Mærkerne og det konservative, effektivitetsforringende Princip, at Varen passerer de sædvanlige Kanaler, er brudt.

Denne Ordning, der helt igennem tjener Forbrugernes Interesser, og som hindrer, at Varerne gaar bag om Disken til de "store Kunder" bør i Overgangstiden, og saalænge det er nødvendigt, indføres for Kaffe, The, Kakao, Chokolade, Tobak og sidst men ikke mindst for Beklædningsvarer. - Men den kan ogsaa indføres for andet end Konsumartikler, f. Eks. for Træ og Automobile. Her skal der blot i Stedet for Rationeringsmærker udstedes Indkøbstilladelser af Direktoratet for Vareforsyning.

En tredje Vej til at stimulere Konkurrencen er at give Ungdommen inden for Handel, Haandværk og Industri langt større Adgang til Importhandel samt ved at give kooperative Fællesindkøb større Importmuligheder. Ved saadanne Foranstaltninger kan et frit Initiativ eller en særlig samfunds-betonet Indkøbs- og Salgspolitik skærpe Konkurrencen og hindre, at Systemet stivner. Især efter Krigens lange Aar, hvor nye Virksomheder er holdt nede, vil det være nødvendigt at give Ungdommen og den voksende Kooperations- og Andelsbevægelse en øget Chance.

Anden Mulighed: Fællesindkøb.

Fordelene ved p'a visse Omraader at samle Indførselen i Fællesindkøb findes dels i, at større Partier ofte kan opnaas paa gunstigere Betingelser i Udlandet og giver lavere Omkostninger til Emballage, Fragt og Forsikring. Dels i Muligheden for at udøve en mere effektiv Priskontrol og skabe et mere rationelt Fordelingssystem.

Hvad det første Punkt angaar, er en lang Række Forhold at tage i Betragtning saasom, om der fra Udlandets Side har fundet en Centralisering Sted af Eksporten, og hvorvidt saavel Importpriser som Importmængder aftales direkte med Udlandets Regeringer ved Handelsaftalernes Fastlæggelse. I jo højere Grad disse Forhold gør sig gældende des stærkere Grunde vil der være til at centralisere dansk Udenrigshandel.

Det er bedre at hindre Monopolgevinster i at opstaa end at skulle fjerne dem bagefter gennem Beskatning, Derfor maa Priskontrollen gøres effektiv. Og at Priskontrollen er lettest at gennemføre, hvor Importen sker gennem samfundsmæssigt kontrollerede Fællesindkøb er let at indse. Kun ét vigtigt Eksempel skal nævnes: det sker ofte, at samme Slags Vare maa indkøbes fra forskellige Lande til forskellige Priser. Hvilke af disse Indkøbspriser bliver nu den Salgspris, Forbrugeren skal betale, baseret paa? Ja, under en Situation med Vareknaphed er der næppe Tvivl om, at det dyrest indkøbte Parti bliver bestemmende for Prisen paa samtlige Varer. Dette maa hindres ved, at Fællesindkøb videresælger Varerne til kontrollerede Gennemsnitspriser, samler Pengene i een Pulje og betaler hver Importør, hvad der tilkommer ham.

Overhovedet er det ikke nok, at man gennem Importreguleringen sikrer, at det er de samfundsmæssigt set rigtige Varer, der først kommer over Landets Grænse.

Varernes Skæbne maa følges videre frem.

Valutacentralen kontrollerede kun Varernes Import og Fordeling. Længere strakte dens Indflydelse sig ikke. Tit og ofte er det imidlertid for Forbrugerne og Arbejderne mindre betydningsfuldt, hvem der foretager Importen. Langt større Rolle spiller det, hvad Varen bliver anvendt til, og hvad den kommer til at koste. Det kræver altsaa en videregaaende Samfundsregulering, som i visse Tilfælde følger Varen helt jrem til Forbrugernes Dørtærskel. Muligheden herfor forøges gennem kontrollerede Fællesindkøb.

Under Krigen er en lang Række Fællesindkøb dannet. Nogle paa Statens Initiativ og under Kontrol, andre paa privat Initiativ og næsten uden Kontrol. Blandt de vigtigste Varer, der indkøbes paa denne Maade kan nævnes:

Korn og Foderstoffer

Kul og Koks
Benzin, Petroleum og Brændselsolier
Tobak
Avispapir
Papirmasse.

Disse Fællesindkøb bør efter Krigen udvides til at gælde endnu flere Omraader (f. Eks. Spindestoffer, Garner, Gummi, Jern og Metal) og bør formidles ved et Samarbejde mellem Stat og Erhvervsliv, som gør Kontrollen effektiv. De tidligere omtalte Sektionsraad, hvorigennem Befolkningens Interesser kommer til Orde, bør have en væsentlig Indflydelse paa Retningslinierne for Fællesindkøbenes Virksomhed.

Det er endvidere vigtigt, at Opmærksomheden henledes paa Muligheden for at rationalisere Fordelingsapparatet, saa overflødige Mellemed og unødvendige Avancer skæres bort.

Tredie Mulighed: Statsovertagelse af Importen af visse Varer.

For nogle Varer har den private Importhandel ikke længere nogen samfundsmæssig Funktion. Staten ordner i Hovedsagen Indførselen gennem sine Aftaler med Udlandet og gennem sine Bestemmelser over Varens Transport, dens Fordeling og dens Priser. Paa disse Omraader er Importører fra at være et levende initiativtrigt Element i Danmarks driftige Handelsstand blevet en mekanisk Udøver af Statens Forskrifter med statsgaranterede Indtægter. Dette er ikke holdbart. Paa disse Omraader vil Staten kunne formidle Importen billigere og bedre og de virkelige Dygtigheder fra Handelsverdenen maa gaa direkte i Samfundets Tjeneste. Endnu er maaske kun faa Omraader modne til Samfundsovertagelse, men til Gengæld er de vigtige. Uden Tvivl bør Importen af Kul og Koks overtages af Staten. Det samme gælder ogsaa Indførselen af Benzin og Brændselsolier. Her maa en Undersøgelse af de internationale Monopol- og Kartelaftaler finde Sted. Ogsaa Indførselen af Vin og Spiritus vil falde i denne Kategori. De udenlandske Erfaringer maa her underkastes en Undersøgelse. Maaske vil enkelte af disse Omraader f. Eks. Benzin- og Brændselsolier lige saa godt kunne ordnes ved en Koncession til Andelsbevægelsen, der i Samarbejde med Nordisk Andelsforbund paa andre Omraader har formaaet at frigøre sig fra de internationale Monopoler.

Regeringen bør snarest muligt nedsætte en Kommission med fyldig Repræsentation for det private Erhvervsliv, Arbejderne, Forbrugerne, Kooperationen, Andelsbevægelsen og med handelsmæssigt og økonomisk sagkyndige til at gennemarbejde disse Problemer og stille Forslag til Løsning efter de anførte Retningslinier.

Det er vigtigt, at de trufne Løsninger bliver af en saadan Art, at den Transithandel, formidlet ved dansk Initiativ, der har bidraget sit til Nationens Velstand, kan fortsætte uhindret.

Eksporten maa fremmes

Danmarks Eksport maa stadig udvikles. Hertil kan Staten bidrage paa mange Maader. Staten maa saaledes stille Laan til Raadighed, hvorved Eksport kan finansieres, hvor det er nødvendigt for at bringe en Samhandel paa Fode. Dette gælder krigshærgede Lande, men ogsaa oversøiske Lande, der er inde i en Industrialiseringsproces. Saadanne Lande vil fremover udvikle sig til vigtige Markeder. Her maa der brydes en Vej for dansk Eksport især af Maskiner og Konserves.

Staten maa medvirke til nye Markeders Opdyrkning, saaledes at en Forøgelse og en Spredning af Eksporten opnaas. Hertil kræves et Institut for Markedsundersøgelser i Udlandet. Det vil ogsaa være nødvendigt, at danske Repræsentationer i Udlandet udbygges med økonomisk og handelsmæssigt Sagkyndige. Endvidere maa et Samarbejde mellem de nordiske Lande ogsaa tilstræbes paa dette Omraade.

Endelig maa Staten, hvor det skønnes nødvendigt, medvirke til Dannelsen af effektive Salgsorganisationer. Danske Eksportører maa ikke forringe hinandens Muligheder ved indbyrdes Konkurrence. Tværtimod maa de, for Varer, der egner sig hertil, sælge i Fællesskab. De maa producere Varer af ensartet, god Kvalitet tilpasset fremmede Forbrugeres Krav. De maa benytte fælles Varemærke, fælles Emballage og fælles Reklame. Herved vil ogsaa dansk Haandværk og Smaaindustri faa en øget Chance.

V. Højfinansens under Folkestyrets Kontrol

Bankerne

Bankvæsenet i Danmark samler Størsteparten af Landets Kapital- og Pengeomsætning paa

ganske faa Bankers Hænder. I 1943 fandtes der ialt 163 Banker i Danmark med 289 Filialer og 497 Kontorsteder eller ialt 949 Banksteder.

Af disse 163 Banker har imidlertid de tre største (Privatbanken, Landmandsbanken og Handelsbanken) og de fem mellemstore Banker (Andelsbanken, Fyens Diskontokasse, Aarhus Privatbank, Arbejdernes Landsbank og Varde Bank) tilsammen ca. 2/3 af den samlede Balance. Denne Koncentration af stor økonomisk Magt paa faa Hænder maa antages at fortsætte og blive stadig kraftigere i Fremtiden.

Trods denne Udvikling har Bankvæsenet i Danmark imidlertid ikke det Herredømme over Landets Økonomi, som det tidligere har haft. Bankernes Magt begrænses fra to Sider. Den ene er de store Firmaers, især Aktieselskabernes, Konsolideringspolitik, der i voksende Grad har gjort Virksomhederne selvfinansierende og dermed mere uafhængige af Bankkredit. Den anden er Statens Dirigering af Økonomien f. Eks. gennem Importreguleringen, Priskontrollen og Finanspolitikken, der i voksende Omfang lægger Rammerne for den økonomiske Udvikling. Ved Gennemførelse af de Foranstaltninger, der øvrigt omtales i dette Program specielt i Afsnittet om "Økonomisk Demokrati og Effektivisering", vil Bankernes Magt i Samfundet i alt væsentligt være reduceret til Reguleringen af Kredittens Omfang, der næsten helt beherskes af Nationalbanken, samt til Kredittens Fordeling mellem de laansøgende.

Naar den planøkonomiske Regulering paa denne Maade varetages af andre Organer, og naar Bankernes Magtomraade er stærkt begrænset og under Kontrol, vil en Statovertagelse af alle Landets Banker ikke være umiddelbart paakrævet. Derimod er andre vigtige Reforme nødvendige. Disse vedrører Danmarks Nationalbank, Landmandsbanken, Banktilsynet og en Kontrol med Bankernes Oprettelse af Filialer.

Nationalbanken er for saa vidt socialiseret, som enhver privat Interesse i Banken er fjernet, efter at denne ved Nyordningen i 1936 blev en selvejende Institution. En Rest fra Nationalbankens Tid som privatkapitalistisk Bank er imidlertid tilbage deri, at Bankens Kreditpolitik i nogen Grad kan føres selvstændigt uden umiddelbar Afhængighed af Regeringen. Dette kan i en given Situation føre til uheldige Tilstande, hvis Regeringen og Danmarks Nationalbank ud fra hver sin Bedømmelse af Forholdene driver en forskellig Penge- og Kreditpolitik. Dette er uforeneligt med fuld Effektivitet i den økonomiske Politik. For at sikre fælles Retningslinier maa en Nyordning træffes, evt. ved at de Beføjelser, der tillægges Regeringens Repræsentant i Nationalbankens Bestyrelse udvides.

I vor største private Bank, Landmandsbanken, ejer Staten 75 % af Aktiekapitalen, men Bankens Politik har hidtil ikke været præget heraf. Det maa anses for hensigtsmæssigt, at der i Bankens Ledelse foretages saadanne Ændringer, at den dels kan udvikle sig til at blive en Statens Forretningsbank i egentlig Forstand, og dels kan virke i snæver Tilknnytning til Nationalbanken. Ved en saadan Ordning vil Nationalbankens Mulighed for at beherske den økonomiske Aktivitet i Samfundet (Konjunkturbevægelserne) blive forbedret.

For de øvrige private Banker anbefales det, at Samfundets Indflydelse paa Bankernes Virksomhed udvides. Hidtil har Banklovgivningen og dermed Tilsynets Opgaver i Hovedsagen været bestemt ud fra Hensynet til Sikkerheden for Indskyderne, og Tilsynet har paa tilfredsstillende Maade udført denne Funktion, men det bør overvejes, om Opgaverne ogsaa i Fremtiden alene skal være af restriktiv Karakter, eller om det offentlige skal kunne anvise generelle Retningslinier for Udlaanspolitikken af mere positiv Karakter.

I et andet Plan end de oven for behandlede Problemer ligger Spørgsmaalet om Bankernes Administrations omkostninger. Ogsaa dette Spørgsmaal er imidlertid vigtigt, idet Reforme, der kan medføre lavere Omkostninger, kan muliggøre billigere Kreditter d. v. s. lavere Rente.

En Statistik over Bankernes Administrationsomkostninger viser, at de største Banker arbejder dyrere end de middelstore. Aarsagen maa findes i det til Overmaal udviklede Filialsystem. En fortsat Udvikling i denne Retning, hvorefter stadig flere luksuøst udstyrede Bankfilialer dukker frem paa Gadehjørnerne, maa derfor bremses. Med det Formaal for Øje bør der gennemføres Bestemmelser, der sikrer, at Oprettelsen af nye Banker og Bankfilialer (og Kontorsteder) be-tinges af en Godkendelse fra Handelsministeriet, paa samme Maade som dette kræves, naar allerede bestaaende Banker overtages af andre. Tilsvarende maa gælde for Sparekasser og Oprettelse af Sparekassafilialer under Hensyn til Konkurrenceforholdet mellem Banker og Sparekasser.

Forsikringsvæsenet

To Omstændigheder nødvendiggør, at hele Forsikringsspørgsmaalet tages op til offentlig Behandling. Den ene er, at alle hidtidige Undersøgelser synes at godtgøre, at en Rationalisering af Forsikringsvirksomheden vil kunne medføre en betydelig Sænkning af de "Præmier", de forsikrede betaler. Den anden er, at de private Forsikringselskaber tilsammen bestyrer en Kapital paa ca. 2 Milliarder Kroner, som det er ønskeligt, at det offentlige faar større Kontrol med. Den bedste Løsning paa disse Problemer vil opnaas ved at al Forsikringsvirksomhed - med Undtagelse af visse nærmere angivne Omraader - overlades til et Faatal af statslige eller kooperative Virksomheder.

Livsforsikringen er det Omraade, hvor det nuværende Forsikringssystems Mangel paa Rationalitet træder tydeligst frem. Til Trods for at der er store Forskelle mellem de Præmier, de enkelte Selskaber forlanger for samme Forsikring, slaar Konkurrencen ikke igennem. Aarsagen er, at de fleste Selskaber (Statsanstalten for Livsforsikring er en Undtagelse) ikke offentliggør samlede Prislister og tilslører Forholdene ved uensartede og svært gennemskuelige Bonusbestemmelser. Konkurrencen føres ved Hjælp af Agenter, der under det nuværende System i høj Grad fordyrer Forsikringsvirksomheden bl. a. ved at tegne et meget stort Antal Forsikringer, der hurtigt opgives igen af de forsikrede med store Tab for disse. Agent- og Incassovirksomhed er en Nødvendighed for Livsforsikringsbranchen, men store Omkostninger kan spares ved en Rationalisering. Dette gælder ikke mindst den saakaldte Folkeforsikring, d. v. s. Livsforsikring med ugentlig Præmiebetaling.

Socialdemokratiet anser det for nødvendigt for at opnaa en Rationalisering, at al Livsforsikring koncessioneres af Staten, saaledes at den enten overlades til en Statsvirksomhed, eller, hvis det er nødvendigt for at sikre en ønskelig Tilpasningsevne over for individuelle Behov, til to Virksomheder, hvoraf den ene er statslig, den anden kooperativ under Kontrol af Staten og Repræsentanter for de forsikrede i Forening.

For Skadesforsikringen kan de samme Synspunkter gøres gældende med mindst samme Vægt. Paa dette Omraade findes over 300 Selskaber. Alene ved en Reduktion af dette Antal kan væsentlige Beparelser i Administrationsomkostninger opnaas. Den Del af Omkostningerne, der hidrører fra, at de forsikrede overtales til at skifte fra et Selskab til et andet, maa samfundsmæssigt betragtes som helt spildt. Det samme gælder Agentomkostningerne i Forbindelse med de lovpligtige Forsikringer.

Socialdemokratiet erkender, at der inden for Skadesforsikringen findes Brancher (f. Eks. Søforsikringen) og smaa lokale gensidige Selskaber, der ikke egner sig for Socialisering. Det samme gælder en Del af Genforsikringsvirksomheden, der i høj Grad er internationalt orienteret. Bortset herfra maa man imidlertid for Skadesforsikringen anse en lignende Ordning for paakrævet som foran skitseret for Livsforsikringens Vedkommende. Det skal understreges, at Formaalet med de her nævnte Foranstaltninger ikke paa nogen Maade er at skaffe Staten nye Indtægtskilder, men udelukkende at skaffe Fordele for det forsikringsøgende Publikum samt hvor det er nødvendigt at forbedre Arbejdsvilkaarene for det i Forsikringsbranchen beskæftigede Personale.

Der bør snarest nedsættes en Kommission til Behandling af disse Spørgsmaal. I Tiden, medens denne Kommission arbejder, maa der træffes Lovbestemmelser, der forhindrer, at nye Selskaber oprettes, og skaber fuld Offentlighed omkring Forsikringsvæsenets Forhold.

VI. Ulykkes- og Sygeforsikringen

Socialisering af den lovpligtige Ulykkesforsikring

Den lovpligtige Ulykkesforsikring i Danmark varetages i Øjeblikket af ikke mindre end 33 Selskaber. Denne stærke Decentralisering maa af de Grunde, der nævnes i det følgende, betragtes som en aldeles uholdbar og utidssvarende Ordning af denne socialt betydningsfulde Del af Forsikringsvirksomheden. Det maa derfor anses for paakrævet, at der sker en Centralisering, f. Eks. ved at al lovpligtig Ulykkesforsikring samles i en Statsanstalt.

1. Den nuværende Ordning medfører højere Præmier end nødvendigt og dermed højere Produktionsomkostninger, der ofte væltes over paa Varepriserne, d. v. s. paa Forbrugerne. Dette viser, at Ulykkesforsikringsspørgsmaalet ikke blot berører Arbejdsgiverne, hvem det paahviler at foretage Forsikringen, men hele Befolkningen.

2. Den nuværende Ordning medfører en uensartet og tungt virkende Administration, der

vanskeliggør et Samarbejde med den sociale Forsikrings og Forsørgelses andre Grene.

3. Konkurrencen mellem Selskaberne bevirker erfaringsmæssigt, at der tages for lidt Hensyn til Forskellen i Risiko mellem de forskellige Virksomheder. Dette betyder, at den nuværende Ordning ikke virker tilstrækkelig ulykkesforebyggende.

4. Ved at gøre Ulykkesforsikringen til en offentlig Funktion kan der sikres Arbejderne en hurtigere og mere effektiv Hjælp.

Sygeforsikringen

Der er her i Landet ialt ca. 1600 anerkendte Sygekasser med ialt 2.364.000 nydende Medlemmer, hvortil kommer disses ca. 850.000 Børn.

De Indtægtsgrænser, der er fastsat for at kunne være nydende Medlem af en statsanerkendt Sygekasse, er forholdsvis høje, idet ca. 92 % af det samlede Antal Forsørgere her i Landet har Indtægter, der ligger under disse Grænser.

Det bør undersøges, om der ikke er væsentlige sundhedsmæssige og administrative Fordele at opnaa ved at gennemføre en offentlig og gratis Syge- og Sundhedspleje for hele Befolkningen, Herved vil Mulighederne for at gennemføre en forebyggende Sundhedsforsorg blive stærkt forøget, idet det hidtil ikke har været muligt at føre en saadan sygdomsforebyggende Politik i tilstrækkeligt Omfang inden for Sygekassernes Rammer. Kun naar en saadan sygdomsforebyggende Politik kommer til at omfatte hele Befolkningen vil det blive muligt at gennemføre en fuldt ud rationel Ordning af Hospitals- og Sanatorievæsenet, Lægevæsenet, Epidemibekæmpelser, offentlige hygiejniske Foranstaltninger m. m.

VII. Flere Boliger, bedre Boliger, billige Boliger

I Sammenligning med de bombehærgede Lande er Danmark rigt forsynet med Boliger. Det Antal Boliger, der er blevet ødelagt her i Landet ved Krigshandlinger, er - fraset paa Bornholm - forholdsvis meget lille. Men alligevel er der ogsaa her i Landet et Boligproblem, hvis Løsning er en af den kommende Tids allervigtigste Opgaver.

Der er Mangel paa Lejligheder, fordi Byggeriet under Krigen ikke har holdt Trit med Befolkningstilvæksten. De Boliger, der staar til Raadighed, særlig for Familier med Børn, men ogsaa for den øvrige Befolkning, er for smaa. Mange Boliger er forældede, snævre og usunde og trænger til at skiftes ud.

Nu er Tiden imidlertid kommet, hvor Samfundet maa tage fat paa at søge Boligspørgsmaalet løst paa en for Befolkningen virkelig tilfredsstillende Maade. Der maa i de kommende Aar ydes en virkelig storstilet og planmæssig Indsats saavel i Byerne som paa Landet. Og denne Indsats maa ske under Ledelse af Samfundets egne Organer eller under Samfundets direkte Kontrol.

Statens Bygge- og Boligraad.

Til at lede og kontrollere den storstiledede Indsats, der her skal ydes, og til at varetage en Række Opgaver vedrørende Byggeriet maa der nedsættes et Raad "Statens Bygge- og Boligraad", sammensat af Repræsentanter for Rigsdagen, Kommunalbestyrelserne, Lejerne og de almennyttige Boligselskaber. Til dette Raad maa knyttes et Sekretariat, i hvilket der maa ansættes saavel nationaløkonomisk som teknisk og juridisk uddannede Personer. Dette Sekretariat skal skabes ved en Udbygning af Statens Bygningsdirektorat.

Hvor meget skal der bygges?

Maalet maa være i de kommende Aar at faa iværksat et Boligbyggeri her i Landet saa stort som muligt under Hensyn til den Mængde Arbejdskraft og den Mængde Materialer, der staar til Raadighed herfor. Det er beregnet, at der med fuld Beskæftigelse i Byggefagene kan opføres 25-30.000 Lejligheder pr. Aar. Dette maa være Maalet.

De Boligtyper, der skal bygges i Fremtiden, skal være større end hidtil.

Naar Bolignøden er afviklet, maa Saneringen af usunde Bydele genoptages. Saafremt Befolkningstilvæksten formindskes, saaledes at der som Følge heraf ikke bliver Brug for saa mange nye Boliger hvert Aar, maa et voksende Sanerings-byggeri sættes i Stedet.

Saneringslovgivningen maa forbedres, saa det offentliges Omkostninger ved Saneringer formindskes. Da Samfundet maa staa frit overfor, hvilken Anvendelse der skal gøres af ældre Ejendomme, maa der for hele Landet gennemføres en Bestemmelse om, at Bygningsattesterne saa-vel for de nye som for de allerede eksisterende Boligejendomme udløber efter højst 100 Aars Forløb.

Planlægningen af Bebyggelsen.

For at rationalisere Byggeriet og for at gøre Boligerne mere tiltalende, samt for at formindske de samfundsmæssige Udgifter til Trafiklinier, Kloaker o. s. v., maa Planlægningen af Bebyggelsen gennemføres ud fra et videre Perspektiv end hidtil. Erfaringerne vedrørende den gældende Byplanlægning viser,, at Planlægning af Bebyggelsen for hver enkelt Kommune for sig ikke giver tilfredsstillende Resultater, men at Planlægningen maa ske for større Omraader under eet.

Planlægningen af Bebyggelsen maa derfor ledes og kontrolleres af Statens Bygge- og Boligraad, men under Kommunernes Medvirken. Bebyggelsen maa planlægges saaledes, at der opnaas en Adskillelse mellem Erhvervsvirksomheder, der frembringer Gener saasom Støj, Støv, Lugt og Røg, og Boligejendomme, men samtidig saaledes, at det bliver muligt for Borgerne at bo i en rimelig Afstand fra deres Arbejdssteder. Naar der planlægges Anlæg af en stor Erhvervsvirksomhed, maa der i Anlægsplanen tages Hensyn til, at de fornødne Boliger er eller bliver stillet til Raadighed for det Personale, der skal beskæftiges i Virksomheden, indenfor en rimelig Afstand fra denne, ligesom de fornødne Trafikmidler maa være til Stede eller indrettes.

Det skal endvidere tilstræbes, at Bebyggelsen planlægges saaledes, at Børneinstitutioner, Skoler, Badeanstalter, Biblioteker o. lign. opføres i Nærheden af de Beboelsesejendomme, hvis Beboere skal benytte de nævnte Institutioner.

Byggegrundene.

Den Grundpolitik, der skal føres, maa have til Formaal dels at fremskaffe de billigst mulige Grunde til Boligbyggeri, dels at forhindre, at samfundsskabte Grundværdistigninger tilfalder private.

Det maa derfor tilstræbes, at saa vidt muligt alle Arealer, der kan komme i Betragtning som Byggegrunde i og omkring Byerne og de bymæssige Bebyggelser overføres til offentlig Eje. Kommunerne maa ogsaa fremtidig foretage Køb af mulige Byggegrunde indenfor og udenfor Kommunegrænserne, men disse Køb maa ske under Ledelse af Statens Bygge- og Boligraad, der ogsaa selv maa kunne købe Jord. Dette Raad maa endvidere have Hjemmel til om fornødent at ekspropriere Arealer til Byggeri.

For at hindre, at der gøres flere Arealer byggemodne, end nødvendig for at skaffe et passende Udvalg af Grunde, skal Investeringer i Kloaker, Veje o. s. v. med dette for Øje godkendes af Statens Bygge- og Boligraad, ligesom dette paa den anden Side om fornødent skal kunne paalægge Kommunerne at gøre Arealer byggemodne.

Statens Bygge- og Boligraad maa endvidere have Hjemmel til i Forbindelse med Planlægningen af Bebyggelsen at kunne paalægge Jord, der kan tænkes anvendt til Bebyggelse, Servitut om, at Bebyggelse kun maa ske efter Tilladelse fra Raadet. Det vil herved kunne sikres, at Jorden ikke bliver bebygget, før det er i Overensstemmelse med Samfundets Tarv, og at Grundpriserne holdes nede.

For at forhindre en yderligere Opskruning af Grundpriserne saavel som nye urimelige Gevinster paa samfundsskabt Grundværdistigning maa der indføres fuld Grundværdistigningsskyld. Der skal dog være Hjemmel til for allerede forsvarligt udnyttede Grunde at formindske denne Grundsrigningsskyld, saafremt det maa anses for nødvendigt og ønskeligt for at forhindre Huslejstigninger eller Stigning i Udgifterne for Ejere af Enfamiliehuse.

De Arealer, der erhverves af det offentlige for at kunne anvendes som Byggegrunde, maa ikke bortsælges, men skal mod Betaling af en aarlig Afgift kunne lejes ud for et Aare-maal svarende til en rimelig Levetid for de Bygninger, der opføres paa dem. Denne Afgift skal svare til fuld Jordrente, men skal kunne nedsættes herunder, saafremt det maa anses for nødvendigt og ønskeligt af Hensyn til Huslejens Størrelse.

Naar Socialdemokratiets Krav om fuld Grundskyld (se Side 63) er gennemført, vil en Del af de her nævnte Foranstaltninger blive overflødiggjort.

Monopoler og Karteller i Byggematerialeindustrien.

Da det i høj Grad virker fordyrende paa Boligbyggeriet og dermed paa Huslejen, at Priserne paa Byggematerialer i vidt Omfang fastsættes af private Monopoler og Karteller, er det nødvendigt, at der gribes ind overfor disse. Dette kan imidlertid ikke ske paa tilfredsstillende Maade ved at søge fri Konkurrence gennemtvunget, thi Bestræbelser herpaa har ingen Udsigt

til at lykkes. Valget staar mellem privat Regulering - og de dermed følgende Prisfordyrelser og urimelige Fortjenester - og samfundsmæssige Indgreb.

Kontrollen med Priserne paa Bygningsmaterialerne maa bibeholdes og skærpes. Prisforhøjelser maa ikke gennemføres uden forudgaaende Godkendelse af Prismsyndighederne, og der skal gives disse Bemyndigelse til at gennemføre Sammenslutning af og Samarbejde mellem Virksomheder saavel som Forenkling af Handelen, hvis der derved kan opnaas lavere Priser paa Byggematerialer. Disse skal endvidere, i det Omfang det er formaalstjenligt, søges standardiseret.

Denne Standardisering saavel som Billiggørelse paa anden Maade skal om fornødent fremmes gennem Oprettelse af Fællesorganer for Produktion og Indkøb af Byggematerialer.

Cementfabrikkerne, Kalkværkerne og Teglværkerne maa overføres fra privat Eje til Samfundseje, saaledes at de i Form af Aktieselskaber, i hvilke Aktierne ejes dels af det offentlige, dels af de almennyttige Boligselskaber, drives videre under en fælles Ledelse, hvori Statens Bygge- og Boligraad er repræsenteret. Der maa endvidere gennemføres en vidtgaaende Modernisering og Rationalisering af disse Virksomheder.

Ogsaa med Priserne paa Entreprenør- og Haandværksarbejde maa Priskontrollen bibeholdes og udbygges. Det maa endvidere sikres, at Licitationer og Byggearbejde gennemføres paa en saadan Maade, at Konkurrencen mellem Tilbudgiverne bliver saa effektiv som mulig, og Bestræbelser herfor maa støttes af det offentlige.

Særlig Støtte til Vinterbyggen.

Sæsonsvingningerne i Bygningsindustrien maa søges fjernet, for saa vidt det fra et samfundsmæssigt Synspunkt er teknisk og økonomisk forsvarligt. For at udligne de særlige Omkostninger, der fremkommer ved Byggeri om Vinteren, maa det overvejes under en eller anden Form at yde særlig Støtte til Vinterbyggeriet.

Bolig- og Bygningsforskning.

Da der ogsaa vil kunne opnaas Forbedringer og Besparelser ved yderligere Rationalisering indenfor Byggeriet, ligesom Boligtperne vil kunne forbedres, maa der under Statens Bygge- og Boligraad oprettes et Organ for Bolig- og Bygningsforskning, der ogsaa skal undersøge Mulighederne for øget Anvendelse af danske Materialer.

Hvem skal bygge Boligerne?

For at kunne billiggøre Boligbyggeriet saavel som for at muliggøre en for Samfundet tilfredsstillende Administration af de nye Boligejendomme, maa Byggeriet og Administrationen af disse i størst muligt Omfang iværksættes af det offentlige (Kommuner) eller af Organer, der kontrolleres af det offentlige og som opfylder Betingelser, der giver dem en almennyttig Karakter.

Foruden at opfylde de Betingelser, der stilles til saadanne almennyttige Selskaber og Foreninger i den gældende Lovgivning, maa disse være pligtige til at regulere Huslejen, som af det offentlige ønsket. Endvidere maa de Midler, der kan tilvejebringes indenfor de almennyttige Selskaber og Foreninger, ved at Behæftelsen af Ejendomme gaar ned, fuldt ud anvendes til nyt Boligbyggeri m. m. gennem en Byggefond, der underlægges Statens Bygge- og Boligraad.

Der skal endelig sikres Samfundet Adgang til direkte at medvirke ved Ledelsen af de almennyttige Boligselskaber og Boligforeninger gennem Repræsentanter for det offentlige i disses Ledelser.

Egentlige Parcelhuse med een Lejlighed skal af det offentlige og af de almennyttige Boligorganer kunne opføres ikke alene med Udleje, men ogsaa med Salg til Brugere for Øje. Selv om en stigende Del af Boligbyggeriet iværksættes af det offentlige eller af de almennyttige Organer, skal der ikke tilstræbes noget Forbud mod det private Byggeri.

Finansieringen af Boligbyggeriet.

Da en meget væsentlig Del af den Husleje, der maa kræves i de nye Boligejendomme, vil medgaa til Forrentning, maa det tillægges den største Betydning, at Finansieringen af Boligbyggeriet sker saa glat som muligt og til den lavest mulige Rente.

Der maa derfor føres en saadan økonomisk Politik her i Landet, at Renten holdes lav og

nogenlunde konstant.

De Laan, der optages, medens selve Byggeriet gennemføres, maa billiggøres ved en skærpet Kontrol med Bankernes Renteberegning. I Tilfælde, hvor der vil blive ydet Statslaan til den endelige Finansiering, skal dette om fornødent kunne udbetales i Rater, efterhaanden som Byggeriet skrider frem og til den billige Rente.

For at sikre, at Kreditforeningerne yder Laan, der staar i et rimeligt Forhold til Anskaffessummerne, maa det offentlige Indflydelse paa Kreditforeningerne forøges væsentligt, medens Belaaning af Boligejendomme i Hypothekforeninger bør ophøre.

Det offentlige Byggeri maa finansieres fuldt ud af dette, ligesom det offentlige maa finansiere de almennyttige Boligselskabers og Boligforeningers Byggeri bortset fra de yderste faa Procent, der maa fremskaffes enten af paagældende Boligselskab og Boligforening selv eller af Kommunen.

For at sikre, at der er tilstrækkelige Midler til Raadighed til at finansiere et Byggeri af et saadant Omfang, at den Arbejdskraft, der staar til Raadighed for Boligbyggeriet, beskæftiges fuldt ud, maa der bevilges Midler til Udlaan til Boligbyggeri i et saadant Omfang, at Behovet tilfredsstilles.

Kontrollen med Huslejen.

For at sikre Befolkningen billige Boliger og for at forhindre urimelige Indtægter ved Udleje af Boliger, maa der føres Kontrol med Huslejen for saavel Lejligheder som for enkelte Værelser. Gennem Huslejekontrollen skal det opnaas, at Huslejen ansættes i et rimeligt Forhold til det lejedes Brugsværdi. De Beparelser i de eksisterende Boligejendommers Udgifter, der indtræder efterhaanden, som de oprindelige Prioriteter af-drages, maa enten gennem Lejenedsættelser komme Lejerne til Gode eller inddrages i det under Statens Bygge- og Bolig-raad oprettede Byggefond, hvorved den gennem Huslejen foretagne Opsparing vil tilfalde Samfundet og ikke den enkelte Grundejer.

Saafernt det paa længere Sigt viser sig, at Byggeriet af nye Boliger maa gennemføres under et Prisniveau, der ligger væsentlig over det, der fandtes før Krigen, saaledes at Huslejen som Følge heraf maa ansættes væsentlig højere i de nye Ejendomme end i Ejendomme, der er opført før Krigen, maa der gennemføres en Udligning af Huslejen i de nye og i de gamle Ejendomme. Der maa i saa Fald lægges en Afgift paa de gamle Ejendomme, og de derved indvundne Midler maa gennem det under Statens Bygge- og Boligraad oprettede Byggefond benyttes til at billiggøre Byggeriet af nye Boliger.

VIII. Danmarks Energiforsyning

Brændsel er blevet dyrt i Danmark under Krigen. I Fremtiden vil det blive billigere, men om det nogensinde igen vil naa ned i saa lav en Pris som før 1939 er tvivlsomt. Det er derfor af stor samfundsmæssig Vigtighed, at der fortsat spares paa Brændslet i Danmark, herunder at den Energi, vi producerer af Brændslet, frembringes ved saa rationelle Metoder som muligt. Dette sidste vedrører først og fremmest

Elektriciteten

Statistiske Opgørelser har vist, at langt fra alle danske Elektricitetsværker er tilstrækkeligt effektive under moderne Forhold. En Del er for smaa og anvender en forældet Teknik, saaledes at den paa disse Værker fremstillede Elektricitet er for dyr. Statistikken viser saaledes, at de store københavnske Værker i 1938-39 fremstillede Elektricitet med en Driftsudgift paa 3,3 Øre pr. kWh., medens Landets mindste Værker havde en Driftsudgift paa 17,3 Øre pr. kWh. Altsaa fem Gange saa meget.

Samtidig viser Statistikken, at Forbruget af Brændsel og Hjelpestoffer, d. v. s. af udenlandsk Valuta, er mindst pr. kWh. paa de store Værker.

Det følger heraf, at en væsentlig bedre Brændselsøkonomi saavel som en billigere Kraftforsyning kan opnås ved at samle Produktionen paa færre og større Værker. Ved en saadan Koncentration af Produktionen vil yderligere kunne naas en Beparelse i Reserveanlæg, saafremt Værkerne sammensluttes ved "Samleskinner", d. v. s. saafremt Ledningsnettet forbindes med Højspændingsledninger saaledes, at det ene Værks Net vil kunne modtage Strøm fra et eller flere af de andre tilsluttede Værker. Ved et saadant Samarbejde Værkerne imellem opnaas, at hvert enkelt af Værkerne kan arbejde med en meget lille Reservekapacitet.

I Tilfælde af Reparationer paa eet Værk vil Strømmen kunne leveres fra Naboværkerne. Ligeledes vil de forskellige Værkers Spidsbelastning ofte falde paa noget forskellige Tidspunkter, saaledes at den samlede Spidsbelastning bliver mindre for de forenede Værker end for Summen af de uafhængigt arbejdende Værker.

Ved færre og større Værker skal den elektriske Strøm ganske vist passere ad længere Strækninger gennem Ledningsnettet, hvorved Strøm gaar tabt. Beregningerne viser imidlertid, at Centraliseringen alligevel medfører en betydelig Nettobesparelse.

Under Ledelse af Elektricitetsraadet af 1935 og Elektricitetsudvalget af 1940 har en saadan Centraliserings- og Rationaliseringsproces allerede længe været i Gang i Danmark. For at denne Centralisering kan blive gennemført gradvis efter en nøje fastlagt landsomfattende Plan er det imidlertid nødvendigt, at Elektricitetsraadet forsynes med udvidede Beføjelser. Med disse Formaal for Øje maa der vedtages en Lov, som medfører en Udvidelse af Elektricitetsraadet og dets Beføjelser, saaledes at Raadet faar direkte Myndighed til at gribe ind i følgende Retninger:

1. De uøkonomiske Værker nedlægges, eventuelt ved Statens Overtagelse.
  2. Alle resterende Værker underordnes Raadets Myndighed, hvorefter der paa Raadets Foranledning etableres rationelt Samarbejde, saaledes at Værkerne kan arbejde med fælles Reservekapacitet og standardiseret Strøm (ens Strømart, ens Spænding og ens Periode). Ligeledes bør Værkernes Tariffastsættelse foregaa efter ensartede Retningslinier for hele Landet. Dette kræver dels Oprettelse af Samleskinner mellem alle Centraler, dels Værkernes Underordning under den centrale Ledelse.
  3. Alle fremtidige Udvidelser i Kapaciteten sker under. Raadets Ledelse. Dette vil faa væsentlig Betydning i Fremtiden, da man kan forvente, at den tekniske Udvikling fremover vil medføre en omfattende Udvidelse af Elektricitetsforbruget paa næsten alle Omraader. Samtidig bør Elektricitetsraadet udvides med Repræsentanter for Forbrugerne i de smaa Virksomheder og i Hjemmene samt for Arbejdernes Organisationer i Elektricitetsbranchen. Som yderligere Opgaver for Fremtiden maa særlig fremhæves aktiv Statsstøtte til Elektrificering af Landdistrikterne, hvilket vil være til Gavn for Landbrugets Økonomi. Endvidere bør man i alle større Byer søge Elektricitetsfremstillingen kombineret med Produktion af Fjernvarme.
- For at sikre fælles Retningslinier for Udbygningen af Landets Kraftforsyning bør alle Nyinvesteringer i Kraftanlæg, herunder ogsaa Gasværker, forelægges et særligt Organ til Godkendelse. Kontrollen bør f. Eks. paase, at der ikke oprettes kommunale Gas- eller Koksværker i Konkurrence med de af Elektricitetsraadet planlagte Udvidelser af Elektricitetsværker og -ledningsnet.
- De offentlige Værker maa ledes under Hensyn til sund Økonomi med Udnyttelse af alle tekniske Fremskridt og med en Takstpolitik, der sikrer saavel Erhvervene som Hjemmene rimelige Priser.

IX. Samlet Plan for Trafikken

Trafikorganerne er livsvigtige for Befolkningen og for Landets Erhvervsliv. Derfor gælder det om, at disse Organer er under Samfundets fulde Kontrol, og at de forskellige Omraader ledes og drives i nøje Samarbejde med hinanden.

Danmark har et i Forhold til Landet stort og paa sin Vis veludviklet Trafiknet, men det drives uden samlet Plan.

Dette betyder Spild af Brændselsstoffer og større Materialeanskaffelser end samfundsmæssigt nødvendigt, Konkurrencen virker fordyrende for Trafikken som Helhed, og har paa visse Trafikomraader medført Usikkerhed for Personalet og en socialt uforsvarlig Foringelse af Løn- og Arbejdsforhold. Endvidere gaar Planløsheden ud over Trafiksikkerheden og medfører en uensartet Dækning af Befolkningens Trafikbehov i Landets forskellige Egne.

Det er Socialdemokratiets Krav, at dette Virvar afløses af en samlet Trafikplan.

Statens Trafikraad

For at kunne gennemføre Kravet om Plan, Orden og Samarbejde i Landets Trafikvæsen maa det anses for nødvendigt, at der oprettes et landsomfattende Trafikraad, der skal sikre, at samfundsmæssige Synspunkter bliver de afgørende i Anlæg og Drift af Trafikorganer og ved

Tildeling af Trafikkoncessioner.

I et saadant Trafikraad skal Stat, Kommune og Landets Hovederhverv, herunder Arbejderorganisationerne være repræsenteret.

Jernbanerne

Danmarks Jernbaner er i Virkeligheden samfundsdrevne Foretagender, thi Stat, Amt og Kommuner har Hovedindflydelsen, og de drives alle under Statens direkte Tilsyn. Navnet Privatbaner er egentlig misvisende. Af 59 Privatbaner har Staten Aktiemajoriteten i de 40 og en Hovedaktiepost i 7.

Til Trods for dette Ejendomsfællesskab og Statstilsyn med Driften har der hidtil ikke været det paakrævede Samarbejde mellem Banerne, hverken mellem Statsbanerne og Privatbanerne eller mellem disse indbyrdes.

Dette har ikke alene givet sig Udtryk i højst uensartet og uoverskuelig Tarifiering, men ogsaa i uheldige Driftsforhold.

Ved et nøje Samarbejde og gensidig Tilpasning af al dansk Jernbanedrift vil der kunne opnaas en langt mere hensigtsmæssig Udnyttelse af Jernbanenettet. Der vil kunne ske en Aflastning af overbebyrdede Banestrækninger. Det rullende Materiel vil faa øget Udnyttelse, Tomkørslen kan nedbringes, Lokomotivparken vil kunne udnyttes bedre og Rangering og Omlæsning forenkles. Samfundsmæssige Besparelser vil kunne opnaas ved fælles Indkøb, Udnyttelse af Remiseanlæg, Værksteder o. s. v. Ensartede Reglementer og ensartet Uddannelse samt ensartede Lønnings- og Tjenestevilkår bør være gældende for al Jernbanedrift.

Ud fra disse Synspunkter maa det anses for paakrævet, at al Jernbanedrift i Danmark samles under en fælles Plan og en fælles øverste Ledelse. Alle Baner af almen samfundsmæssig Betydning bør overtages af Staten.

Bilerne

I Modsætning til Banerne har baade Rutebiler for Personbefordring og Fragtbilruter udviklet sig som Privatdrift her i Landet. Deri ligger Aarsagen til, at der i Stedet for Samarbejde har været en hensynsløs Konkurrence mellem Baner og Biler.

Denne haarde Konkurrence er foregaaet paa et ulige Grundlag, hvorved Bilerne er blevet stillet gunstigere end samfundsmæssigt rimeligt, til Skade for Opnaaelsen af en rationel Arbejdsdeling mellem disse to Trafikarter, der hver paa sit Omraade har lige stor Berettigelse. Som Eksempler paa Uligheden skal følgende fremhæves:

Anlægget og Vedligeholdelsen af Skinnebanerne betales helt af Banerne selv, medens Bilerne kun delvis betaler det Slid, de foraarsager paa Vejnettet.

Banernes Tariftakster er fastsat efter samfundsmæssige Principper, og normalt transporterer Banerne praktisk talt al Slags Gods. Bilerne holder sig til de Befordringsemner, der kan befordres med Fortjeneste og skyder Resten over paa Banerne.

Banerne har Befordringspligt og maa holde en Reserve, der kan klare Spidsbelastningen i de "store" Trafikperioder. Omkostningerne ved denne Reserve deltager Bilerne ikke i.

Banerne er forpligtet til at opretholde Togforbindelser (tidlige Morgentog, Tog for Skolebørn, vigtige Tilslutninger til Hovedlinierne m. v.), som ikke betaler sig, men som drives af erhvervsmæssige eller kulturelle Grunde.

For at der kan gennemføres rationel Arbejdsdeling mellem Baner og Biler og en fælles Plan for deres Drift, vil det være nødvendigt, at en væsentlig Del af Landets Rutebiler overtages og drives af det offentlige (Staten, Privatbanerne, Kommunerne) .

Al anden erhvervsmæssig Befordring af Personer eller af Gods, herunder Fragtmandskørsel i faste Ruter, bør gøres afhængig af Koncession. Til disse Koncessioner kan Staten knytte de Klausuler, der maa anses for paakrævede for at opnaa den ønskede Planmæssighed, Effektivitet og Sikkerhed i Driften, ligesom der bør skabes Grundlag for, at al Arbejdskraft ved Transportfagene sikres overenskomstsmæssige Løn- og Arbejdsvilkår.

Søfarten og Luftfarten

Kun den indenrigske Fart har Betydning i denne Forbindelse. Hvorledes disse Transportmidler bedst indpasses i den samlede Trafikplan bør gøres til Genstand for Overvejelse. Specielt for

Luftfartens Vedkommende maa det paases, at Danmarks Udstyr med Flyvepladser tilrettelægges efter fælles Plan, saa at der ikke finder en Overdimensionering Sted.

X. Landbrugets Fremtid

Landbrugets Produktion og Afsætning

Den Nedgang, der under Krigen er sket i den danske Landbrugsjords Ydeevne som en Følge af Gødningsmangelen, bør snarest muligt genoprettes.

Ligeledes bør de Mangler, der i Krigen Tid som Følge af Materialeknaphed har været med Hensyn til Reparationer og Nyopførelser af Landbrugsbygninger, snarest udbedres.

En Genoprettelse af Besætningerne i fuldt samme Omfang som før Krigen ved øgede Tilførsler af udenlandske Korn og Foderstoffer bør ske, saa snart Mulighed herfor foreligger, og Prisforholdene gør det fordelagtigt.

Det maa i denne Forbindelse anses for en vigtig Opgave for Landbruget, at alle foreliggende Erfaringer vedrørende Dyrkning og Ensilering af proteinrige Afgrøder udnyttes, hvor det kan ske uden at gaa ud over Produktionens Rentabilitet. Den Nedsættelse af Landbrugets Forbrug af udenlandsk Valuta, der opnaas herigennem, maa tillægges stor samfundsmæssig Betydning. Grundforbedrings- og Landvindingsarbejder vil kunne medvirke i denne Politik, samtidig med at de har stor beskæftigelsesmæssig Betydning. En fuldstændig Selvforsyning med Korn- og Foderstoffer, saaledes som den blev paatvunget Danmark under Krigen, anses dog ikke for hensigtsmæssig. Korn- og Foderstofimporten bør imidlertid fortsat være underkastet offentlig Kontrol, evt. gennem en Udbygning af de nuværende Centralindkøb og i nøje Samarbejde med Andelsbevægelsen.

Stillet over for Udsigterne til en skærpet Konkurrence paa Verdensmarkedet fra andre Lande, der eksporterer animalske Produkter, er det nødvendigt, at alle driftstekniske Fremskridt tages i Anvendelse inden for Landbrugsbedrifterne, og at der sættes ind paa en effektiv Rationalisering af Mejeri- og Slagteridriften.

Mulighederne for at finde nye Markeder ikke alene for de animalske Produkter i den Form, hvori vi hidtil har eksporteret dem, men ogsaa for dansk Konserves, maa holdes under stadig Observation.

Landbrugets Arbejdskraft

Skal Spørgsmaalet om Landbrugets Arbejdskraft bringes ind i et stabilt Leje, maa Landmændene selv lægge mindre Vægt paa fortrinsvis at beskæftige den yngste og billigste Arbejdskraft og i højere Grad gaa over til at beskæftige gifte Arbejdere. Der maa endvidere hurtigst muligt foretages afgørende Forbedringer af Arbejdsforholdene paa Landet med det Formaal at sikre Arbejderne tryggere og mere rimelige Arbejds- og Levevilkaar, end der hidtil har raadet.

Som Reformer, der er nødvendige for, at Landbrugsarbejdet kan blive lige saa tiltrækkende som andre Erhverv, vil Udvalget pege paa:

- at organisationsmæssige Løn- og Arbejdsoverenskomster maa oprettes, og at

Landarbejdernes Løn maa bringes paa Højde med andre Arbejders Løn,

- at en Regulering af Arbejdstiden i Landbruget bør gennemføres ved Lov - saaledes som det allerede er sket i Sverige - hvorved Arbejdstiden bringes ned paa et Gennemsnit af 48 Timer om Ugen,

- at Lovgivningen angaaende gifte Landarbejderses Tjenesteboliger ændres, saaledes at der altid vedrørende Benyttelse af en Bolig skal oprettes en selvstændig Kontrakt uafhængig af Arbejdsaftalen,

- at en Modernisering af Medhjælperloven af 1921 bør gennemføres, saaledes at der for Landarbejderungdommen tilvejebringes en moderne Beskyttelses- og Uddannelses-lovgivning, idet den arbejdende Landboudom baade maa have Adgang og Pligt til almen og faglig Dygtiggørelse,

- at de Særbestemmelser, der forringer Ferielovens Værdi for Landarbejderne, maa afskaffes, og

- at Statens Støtte til Opførelse af nye Landarbejderboliger maa udvides stærkt. Ved en landsomfattende Plan maa der gøres et energisk Fremstød mod de forældede Boliger, og der maa tillægges de nye Boliger et tilstrækkeligt stort Haveareal.

Udstykningen

Da det maa være en Opgave at skabe Muligheder for at opnaa den størst mulige Planteproduktion og den bedste Udnyttelse af de gennem Husdyrene anvendte Fodermidler samt at holde de flest mulige Mennesker i Beskæftigelse ved Landbruget, bør Staten fortsat støtte Udstykningen af de større Ejendomme til Oprettelse af nye mindre Landbrug fortrinsvis af en Størrelse paa 6-8 ha af middelgod Jord og til Fremskaffelse af Jord til Tillægsparceller til de "indeklemte" Husmandsbrug.

Da det maa forventes, at der vil være en betydelig Mangel paa Jord til Udstykning, er det nødvendigt, at der sker Udstykning af

- 1) offentlig Jord, der af samfundsøkonomiske eller andre Grunde ikke ønskes bibeholdt som saadan,
- 2) den Jord, som nazistiske Jordbesiddere bør aflevere til Staten,
- 3) den sønderjydske Præstegaardsjord, og
- 4) den Jord, der indvindes, naar det ved Lov er fastslaet, at kun danske Statsborgere kan eje dansk Jord.

I det Omfang disse Bestemmelser viser sig ikke at kunne fremskaffe det fornødne Udbud af Jord til Udstykning og til Tillægsparceller til velkvalificerede Ansøgere, maa Jord fremskaffes paa følgende Maade:

- 5) Jord, der af Statens Jordlovsudvalg skønnes misrøgtet, maa eksproprieres til Udstykning,
- 6) Der maa til Statens Jordlovsudvalg ske Afstaaelse af Jord til Udstykning efter en stigende Skala af Landejendomme, der udbydes til Salg, og som har en Grundværdi paa over 25.000 Kr. For Ejendomme, der overtages af den tidligere Ejers Børn eller Svigerbørn, udgør den Mængde Jord, der vil være at afstaa, 10 pCt. mindre end fastsat i førstnævnte Skala.
- 7) Dersom der efter de under Punkterne 1-6 fastsatte Bestemmelser ikke kan fremskaffes tilstrækkelig Jord til Udstykning og til Tillægsgjord, maa den skaffes ved Ekspropriation.
- 8) Specielt til Fremme af Bestræbelserne for at løse Spørgsmaalet om de "indeklemte" Husmandsbrug bør der for hver Landkommune nedsættes et Udvalg paa 3 Medlemmer, hvoraf det ene f. Eks. repræsenterer Sogneraadet og de to andre Medlemmer henholdsvis Husmandsforeningerne og Landboforeningerne.
- 9) Der nedsættes en særlig Kommission til Vurdering af den i Henhold til Punkt 5 og følgende Punkter afstaaede og eksproprierede Jord.

Udstykningen bør iøvrigt foregaa i Overensstemmelse med de i Loven af 29. Marts 1943 fastsatte Regler for Oprettelse af mindre Landbrug paa Jord i Statens Eje.

Ansøgere, der godtgør at være i Besiddelse af praktisk og teoretisk landbrugsfaglig Uddannelse, skal ligesom Personer, der af deres Arbejdsfortjeneste har sammensparer de Midler, som er nødvendige til Oprettelse af et mindre Landbrug paa de i den omhandlede Lovgivning nævnte Vilkaar, under iøvrigt lige Adkomst, fortrinsvis tages i Betragtning ved Tildeling af Jord.

XI. Indførelse af fuld Grundskyld

Det er en af Socialismens Grundidéer og et vigtigt Punkt i Socialdemokratiets Program, at det privatkapitalistiske Eje til Produktionsmidlerne maa afskaffes og erstattes med et socialistisk Fælleseje. Som Middel til Gennemførelse af denne Reform for Jordens Vedkommende bør Jordrenten inddrages til Fordel for Samfundet gennem fuld Grundskyld, idet der paalægges den til enhver Tid værende Grundværdi med Fradrag af Grundforbedringer en aarlig Afgift svarende til fuld Rente, f. Eks. 3½ pCt.

Det vil være en farbar Udvej, om Staten samtidig med Indførelse af fuld Grundskyld udsteder Obligationer til Skødehaverne paa et Beløb, svarende til Grundværdien. Disse Obligationers Amortisationstid kan være lang eller kort. Med en fast aarlig Ydelse, hvor Rentefoden er 3½ pCt. og Afdragene ½ pCt., vil Afdragstiden være 60 Aar. Efter dette Tidsrum vil Jordrenten være fuldstændig inddraget.

Denne Fremgangsmaade til Inddragelse af Jordrenten er at sidestille med Køb af Danmarks Jord, men det maa bemærkes, at Ordningen med Hensyn til Forrentningen finansielt vil hvile i sig selv og saaledes ikke kollidere med Foranstaltninger, der er nødvendige for at løse de økonomiske Opgaver, som Krigen og Besættelsen har stillet Landet overfor. Det maa ogsaa

bemærkes, at den almindelige Grundskyldsbeskatning til Stat og Kommuner ikke berøres af Forslaget, idet denne Beskatning tages i Betragtning ved Ansættelsen af Grundværdien. Skødehaverne svarer efter den foreslaaede Ordning Jordrente til Staten, der igen i en Aarrække betaler Renter og Afdrag til Obligationshaverne.

For at Skødehaverne ikke baade skal betale Renter af de Laan, som af Kreditinstitutterne er ydet i Grundværdien, og fuld Grundskyld til .Staten, vil det være nødvendigt at anvende de af Staten udstedte Obligationer til Indfrielse af en tilsvarende Del af Prioritetsgælden.

Da Jordrenten, dersom Grundværdien ikke stiger, ikke vil indbringe mere, end hvad der kræves til Forrentning af de udstedte Statsobligationer, bliver det nødvendigt at fremskaffe Midler til Afdrag paa anden Maade. Dette kan ske ved den almindelige Beskatning. Hvis Afdragene skal ske over 60 Aar, skal der bruges 28 Mill. Kr. aarlig, nemlig 1/2 pCt. af Grundværdien, som i 1936 var ca. 5½ Milliard Kr.

Forslagets Gennemførelse vil betyde, at Samfundet efter 60 Aars Forløb ejer Danmarks Jord. Samfundet som Helhed vil faa Fordel ved en Stigning og Tab ved et Fald i Grund,-' værdien. Spekulation i Landets Jord vil være afskaffet. Efter Afdragsperiodens Udløb vil Provenuet af Jordrenteskatten tilfalde Staten med et aarligt Beløb paa 3½ pCt. af Grundværdien, hvilket med Grundværdien efter Vurderingerne i 1936 betyder, at der vil indgaa ca. 195 Mill. Kr. til Aflastning af Skatter. Det bemærkes i denne Forbindelse, at Danmarks Grundværdi fra 1920 til 1936 er steget med 14 pCt. Forudsættes en tilsvarende aarlig Stigning i en 25 Aars Periode fra 1936, vil Grundværdien i 1961 andrage 6,7 Milliarder Kr., saaledes at en 3½ pCt.

Grundværdiafgift vil indbringe 235 Mill. Kr.

For de enkelte Skødehavere vil Forslagets Gennemførelse ikke betyde, at der paalægges dem en ny Skat, men at de nu betalte Beløb til Forrentning og Afdrag paa den nuværende Prioritetsgæld under Forudsætning af, at der sker regelmæssige Vurderinger til Grundskyld, vil blive afløst af en konjunkturbestemt Ydelse.

XII. Fiskeriets Fremtid

Det danske Fiskerierhverv er endnu ikke organiseret paa samme grundige Maade som det danske Landbrug. Gennem Andelsorganisationerne har Landbruget vidtgaaende Indflydelse paa Importen af de Varer, der indgaar i Landbrugets Produktion, paa den fabrikmæssige Bearbejdelse af Produkterne og det efterfølgende Salg paa saavel indenlandske som udenlandske Markeder. Siden den første Verdenskrig er An-delsapparatet blevet yderligere udvidet, saa at det praktisk talt omspænder hele Landbrugets Virksomhed.

Mange Fiskere er for tilbøjelige til at betragte deres Gerning som endt, naar de har leveret Fisken til Kajen, men Sandheden er, at Fiskerne først kan opnaa et tilfredsstillende Udbytte af deres Arbejde, naar de gennem økonomisk Sammenslutning er medbestemmende m. H. t. Fiskens Behandling og Salg. Hvis Fiskerierhvervet skal være i Stand til at klare sig i de vanskelige Tider, der kommer, maa det finde en økonomisk Organisationsform, der svarer til de fortsatte planøkonomiske Bestræbelser i Verdensøkonomien:

Der er her i Landet ca. 55 Salgsforeninger, væsentligst hjemmehørende paa Øerne.

Organisationsformen varierer noget, men i de fleste Tilfælde har Medlemmerne fuld Leveringspligt m. H. t. de indfangede Fisk indenfor et bestemt lokalt Omraade. Det enkelte Medlem opnaar den Pris, hvortil Fisken er solgt, minus en mindre Procentdel til Foreningens Drift. Salget foregaar fortrinnsvis til Hjemmemarkedet gennem Detailhandler; dog har flere Foreninger selv Detailsalg. Hjemmemarkedets Overskud gaar til Eksport, idet samtlige Foreninger har Eksporttilladelse. Salgsforeningernes Omsætning udgør under normale Forhold ca. 10 pCt. af Fiskeriets samlede Omsætning af fersk Fisk i Ind- og Udland. Medlemstallet ligger omkring 2.000.

Andelssalgsforeningerne udfører et udmærket Arbejde bl. a. ved at propagandere for første Klasses Sortering af Fisken, proper Behandling, ren Emballage o. s. v., men iøvrigt maa det siges, at de endnu indtager en for beskeden Plads i Fiskeriets Organisation. En medvirkende Aarsag hertfl er, at Andelssalgsforeningerne ikke altid har ansat tilstrækkeligt forretningskyndige Ledere eller bevilget disse en tilstrækkelig stor Løn. Der er selvsagt Fiskere, der er fortrinligt egnede til at lede en Salgsvirksomhed paa første Klasses merkantil Basis ; men paa den anden Side maa der i særlig Grad tages Hensyn til den personlige Dygtighed og

Uddannelse.

Hvis Andelsbevægelsen indenfor Fiskerierhvervet ogsaa skal komme til at omfatte de store Fiskepladser, maa den bygges paa moderne merkantilt Grundlag med fuld Udnyttelse af Viden og Erfaring paa det omhandlede Omraade. Som Opgaver kan nævnes:

1) Indkøbsforeninger, der i videre Udstrækning end nu foretager Indkøb af Olie, Redskaber m. v. Statens Støtte i visse Tilfælde til Redskabsanskaffelser har til naturlig Forudsætning, at de paagældende gennem Medlemsskab i en Indkøbsforening fremskaffer Redskaberne til den billigst mulige Pris. Dersom Indkøbene kommer til at omfatte alle Landets Fiskere, vil det betyde et stort Plus i Økonomien. Saafremt det kan tjene til Billiggørelse af Varene, vil en Indkøbsforening, der omspænder hele Landet, i visse Tilfælde selv kunne oprette Produktionsvirksomheder. Fiskernes Fællesindkøb har saaledes oprettet Netfabrikken i Fredericia.

2) Til Støtte for Andelsforeningerne bør der i større Udstrækning oprettes Fryserier, Røgerier, Saltener, Bassiner, Fiskefiletfabrikker og Hermetikfabrikker m. m. Til disse Virksomheders Oprettelse bør der kunne ydes Statsstøtte. Ikke mindst Hermetikfabrikationen maa fremmes og udvikles.

3) Der maa gennemføres en mere rationel og planmæssigt organiseret Afsætning af Fisk paa Hjemmemarkedet. De nuværende Forhold lader meget tilbage at ønske. Som Eksempel paa kooperativ Indsats i Fiskehandelen kan nævnes Malmø Fiskcentral. (Se Frode Kristensens Artikel: Orden i Fiskehandelen i "Socialisten" fra Juli 1943). Det er sandsynligt, at et nærmere Samarbejde mellem Andelsforeningernes Fællesorganisation og de danske Brugsforeninger vil kunne bane Vej for en landsomspændende Modernisering af Fiskehandelen med Oprettelse af nye Butikker m. v. I København bør der gennemføres et centraliseret Salg af Fisk med Andelsforeningerne som Hovedbasis.

4) Til Støtte for den bedst mulige, velsorterede og velemballerede Salgsvarer bør der indføres et Lurmærke.

5) Det vil være nødvendigt at oparbejde nye Markeder og bl. a. at tage de mest moderne Trafikmidler i Brug for at fremme Afsætningen af Fisk paa fjernereliggende Markeder. Til Støtte for disse Bestræbelser bør Statens Konsulentvirksomhed udvides, og det bør overvejes, om ikke en Centralisation af Salget, omfattende saavel private som kooperative Eksportører, vil være til Gavn for Erhvervet.

I det planøkonomiske Arbejde, der forestaar, med dets Krav om Samvirken til mange Sider, vil det være af Betydning, om der kunde ske en Sammenslutning af de to Fiskeriforeninger. Det skulde være muligt ved en Sammenslutning at sikre en rimelig Repræsentation for Indvandsfiskeriet og det søgaaende Fiskeri, eventuelt ved Branchedeling under den fælles Ledelse.

For Fiskeriet som Helhed gælder det, at det hidtidige Samarbejde med Videnskaben bør fortsættes og finde de mest rationelle Former. For at sikre den bedst mulige økonomiske Udnyttelse af Fiskebestanden, maa der fortsat foretages Udsætning af Yngel og gennemføres tilstrækkelig effektive Fredningsbestemmelser og Maalbestemmelser. Disse sidste maa hvile paa international Overenskomst, der snarest muligt maa søges gennemført, og de givne Bestemmelser maa værnes med en Straffelovgivning, der respekteres.

Fiskevandene maa gennem Lovgivning sikres mod Forurening.

Der bør fortsat ydes Støtte - med forhøjede Beløb - til Nybygning og Reparation af Fiskeflaaden. Fra Statens Side bør der ligeledes - med Fiskeribanken som Formidler - kunne ydes Støtte til eventuelle Omlægninger indenfor Fiskerierhvervet. Hvis f. Eks. Fiskere ønsker at gennemføre et Sildefiskeri, maa der kunne ydes Statslaan til Bygning af større Kuttere, Anskaffelse af Redskaber m. v.

Fiskeauktionerne, der har haft saa stor Betydning i de store Fiskerihavne, bør være Statsauktioner. Den hidtidige Ordning har paa Grund af Auktionsmestrenes store Indtægter - der naar helt op til 300.000 Kr. - med Rette vakt Kritik.

Fiskeriets Lønarbejdere bør tilsikres forsvarlige Aflønningsforhold gennem kollektive Aftaler. De Fiskere, saa-kaldte Partsfiskere, der modtager Løn i Form af en vis Procentdel af Udbyttet, - en Lønningsmetode, der gør Fiskerne mere interesserede i Fangsten og derfor er fremmede for god Økonomi - har Krav paa en Procent, der giver Arbejdet, hvad der tilkommer det.

Af stor Betydning for hele Fiskeriets Fremtid er det, at de unge faar en faglig og alsidig Uddannelse, der giver en klarere Forstaaelse af det Arbejde, der skal udføres, og det Samfund, som Arbejdet skal tjene. Staten bør derfor - jævnfør den afgivne Betænkning - støtte Oprettelsen af en Fiskerihøjskole. De hidtidige Bestræbelser for at samle unge Fiskere til Kursus under Aftenskoleloven fortjener energisk Bistand fra det offentliges Side.

XIII. Fremtidens Danmark

Efter disse Retningslinier vil Socialdemokratiet bygge Fremtidens Danmark.

Det bliver et storstilet Bygningsværk. Og som alt, hvad der er stort, vil det kræve Anstrengelser og Arbejde, Mod og Beslutsomhed.

Først og fremmest vil det kræve en vældig politisk Indsats - ikke alene af en enig Arbejderklasse, men af hele den brede Befolkning i By som paa Land: Tjenestemænd, Landbrugere, Handlende og Haandværkere.

Lykkes denne nationale Opgave, vil Lønnen ikke udeblive.

Det danske Folk vil ikke alene opnaa materielle Ting som Mad i Gryden, Tøj paa Kroppen og Værktøj i Haanden. Men en social Højnelse, en aandelig, kulturel og moralsk Rejsning vil følge i en velordnet Økonomis Spor - i Takt med den voksende Velstand.

Paa Krigens mørke Baggrund vil et helt nyt Folk vokse op. Et Folk, der føler, at det selv ejer det Land, det kalder sit, som vil elske det og værne om det, og som i et voksende Samvirke med andre Nationer kan give Eksemplet fra et Demokratiets og Humanitetens Foregangsland, fra et

Danmark for Folket.

TILLÆG

Socialdemokratiets politiske, sociale og kulturelle Krav

Vedttaget af Partikongressen 19.-22. August 1945

Valg og Forfatningsændring

Socialdemokratiet udtaler Ønsket om, at der snarest gennem et Folketingsvalg skabes fuldt ud parlamentariske Tilstande, samt at der, saa snart det er praktisk gørligt, afholdes Nyvalg til alle kommunale Raad. Kongressen fastslaar samtidig det socialdemokratiske Partis Vilje til at medvirke til en Grundlovsændring, der bl. a. gennemfører Socialdemokratiets gamle Programpunkter om Landstingets Afskaffelse samt - om muligt inden første Folketingsvalg - Gennemførelse af Forslag paa Rigsdagen til Grundlovsændring om Valgret og Valgbarhed til Folketinget fra 21 Aars Alderen. Samme Aldersbestemmelser gennemføres ligeledes ved kommunale Valg. Skatte- og Opholdsbestemmelserne som Betingelse for kommunal Valgret bør ophæves. - Der maa gennemføres et rimeligt Vederlag til Medlemmerne af de kommunale Raad, for at ingen af økonomiske Grunde skal være hindret i at modtage Valg.

Udenrigspolitik og Forsvar

Til Sikringen af Verdensfreden og Genopbygningen gaar Danmark ind i det internationale Samarbejde, som maa udbygges paa baade det politiske, økonomiske, sociale og kulturelle Omraade. Særlig søges vore Forbindelser med de nordiske Lande og de allierede Nationer i Øst og Vest udviklet.

Danmarks Forsvar ordnes i Overensstemmelse med de Forpligtelser, der paahviler os som Medlem af De forenede Nationer, og ud fra en fordomsfri Bedømmelse af, hvad der er fornødent for at værne om Landets Selvstændighed.

En virkelig Demokratisering af Forsvarsmagten gennemføres. De indkaldtes økonomiske Forhold ordnes paa betryggende Maade, og Genantagelse til Arbejde eller Anvisning af andet Arbejde søges sikret ved Hjemsendelsen. Gennem valgte Tillidsmænd gives der Soldaterne Adgang til at fremføre Ønsker om Mandskabets Forhold, derunder til at medvirke ved Tilrettelæggelsen af Foredrag, Underholdning o. l. i Mandskabets Fritid. Soldaterhjemmene drives i Samarbejde med det offentlige og ledes af lokale Udvalg med Repræsentanter for Menige, Befalingsmænd, Ungdomsorganisationer og Kommunen.

Beskæftigelsespolitik, Handelspolitik, Løn, Priser og Hjemmenes Forsyning

Idet Kongressen iøvrigt henviser til Programudtalelsen om Socialdemokratiets økonomiske Politik fremhæves følgende Retningslinier:

Problemerne om at skabe Beskæftigelse for Befolkningen paa tilfredsstillende Vilkaar kan hverken i Overgangstiden mellem Krigsproduktion og Fredsproduktion eller under mere normale Forhold løses ud fra private Profithensyn. For at alle produktive Kræfter kan blive taget i Brug paa den samfundsmæssig mest forsvarlige Maade, maa der finde et intimt Samarbejde Sted mellem de private Erhverv og Staten og Kommunerne.

For at hindre Spekulationsforretninger og i første Række sikre Fremskaffelsen af Raastof f er og de mest nødvendige Forbrugsvarer maa der opretholdes en effektiv Import- og Valutakontrol.

Renten maa holdes lav.

Under Krigen er Pengemidlerne steget med mange Milliarder, samtidig med at Varemængden er skrumpet ind. Hvis denne kunstigt skabte Pengemængde skal forrentes og amortiseres, betyder det, at Værdien dertil forlods tages af Arbejdsudbyttet, hvilket igen betyder lavere Arbejds løn og nedsat Beskæftigelse. Socialdemokratiet maa derfor kræve, at der gennem en dybtgaaende Formuebeskatning - først og fremmest af de ekstraordinære Formuestigninger - gennemføres en Sanering af vort Pengevæsen.

Maalet maa i øvrigt være at hindre inflatorisk Prisstigning og fremme naturlige Prisfaldsmuligheder. Pris- og Avancekontrollen fortsættes og forstærkes. Forbrugernes Indflydelse herpaa bør forøges.

Arbejdernes og Tjenestemændenes Realløn maa snarest bringes op paa Niveauet før Krigen Begyndelse.

I Forbindelse hermed maa der gennem en Rationering sikres Hjemmene en retfærdig Fordeling af bl. a. Beklædnings-varer og Husholdningslinned. Arbejdstøj og Cykledæk maa først og fremmest sikres for dem, der i deres Erhverv har mest Brug derfor. -

Levnedsmiddelproduktionen underkastes effektiv Kontrol, ligesom der træffes Foranstaltninger til Befolkningens Beskyttelse mod Foringelser og Forfalskninger af de almindelige Forbrugsvarer, eventuelt ved Indførelse af obligatoriske Vareanalyser og Kvalitetsangivelser. De forberedte offentlige og private Beredskabsarbejder maa snarest sættes i Værk og nye Arbejder forberedes. Om fornødent bør en Fornyelse af Reparationslovene finde Sted. Arbejdet maa udføres til tariffmæssig Betaling og saaledes at normal Fortjeneste opnaas ogsaa ved det saakaldte "Nødhjælpsarbejde".

Der bør kunne ydes Støtte ogsaa til Arbejder, der iværksættes af Enkeltpersoner, naar det drejer sig om Arbejder af særlig beskæftigelsesmæssig, produktiv eller anden samfundsmæssig Betydning.

Ved Regeringens Initiativ maa nye Muligheder for dansk Haandværk og Industri undersøges. Som Hjælp hertil oprettes et teknisk-økonomisk Forskningsinstitut.

- For at demokratisere, samordne og stimulere Erhvervslivet anser Kongressen det iøvrigt for nødvendigt at der i Henhold til den derom afgivne Betænkning oprettes følgende Organer:

- 1) Bedriftsraad paa de enkelte Virksomheder over en vis Størrelse.
- 2) Sektionsraad for de enkelte Erhvervsgrene og større Brancher.
- 3) Et samfundsøkonomisk Raad for hele Landets Økonomi.

Arbejder-, Tjenestemand- og Funktionæerspørgsmaal

Med Hensyn til Forholdet mellem Arbejdere og Arbejdsgivere maa Lov om Arbejdsforhold ophæves, saaledes at de faglige Spørgsmaal kan behandles som forudsat i Overenskomsterne og den tidligere Lovgivning, dog at der bør ske Revision af Lov om Mægling i Arbejdsstridigheder, hvorved der skabes Muligheder for en tilstrækkelig dybtgaaende Behandling af Overenskomststoffet med Hensyntagen til samtlige Fag.

Funktionæerspørgsmaalet maa løses paa Linie med Spørgsmaalene for de øvrige Arbejdere, idet den langt overvejende Del af denne store Gruppe, der omfatter mere end 100.000 Lønarbejdere, ofte har urimelige økonomiske Vilkaar. Socialdemokratiet vil yde Fagbevægelsen den fornødne Støtte, for at denne Befolkningsgruppe kan komme paa Højde med den øvrige arbejdende Befolkning.

Staten maa i sin Tjenestemandspolitik vise Eksemplet som en retfærdig og human Arbejdsgiver. Ved den kommende Lønrevision maa Tjenestemændenes sociale Levevilkaar forbedres og bringes i Harmoni med det Samfund, de tjener.

For Landarbejderne maa gennemføres afgørende Forbedringer af Arbejds- og Boligforholdene:

- 1) Der bør oprettes organisationsmæssige Løn- og Arbejdsoverenskomster.
  - 2) Regulering ved Lov af Arbejdstiden til gennemsnitlig 48 Timer ugentlig.
  - 3) Selvstændig Kontrakt ang. gifte Landarbejderes Tjenestebolig.
  - 4) Modernisering af Medhjælperloven, saa at der tilvejebringes en moderne Beskyttelses- og Uddannelseslovgivning.
  - 5) Ferielovens Særbestemmelser for Landarbejdere afskaffes.
  - 6) Boligforholdene forbedres ved øget Anvendelse af Lovgivningen herom.
- Husassistentproblemet løses ad Lovgivningens Vej, bl. a. ved Sikring af Ferie, Forkortelse af Arbejdstiden, forbedret Uddannelse og bedre Arbejdsforhold.

Socialdemokratiets kulturelle Krav

Formaalet med den økonomiske Politik er at skabe Muligheder for en Udvikling og en Uddybning af Folkets kulturelle Liv.

Det er Socialdemokratiets Ønske paa alle Omraader at fremme det kulturelle Arbejde og at give det saadanne Former, at det virker til personlig Udvikling og Berigelse og til Dygtiggørelse til Løsningen af Fremtidens Opgaver.

De offentlige Myndigheder bør støtte Videnskab og Kunst og fremme det rigest mulige Vekselspil mellem disse Omraader og den store Befolkning. Der bør tilstræbes en Udvidelse af Universitetsundervisningen til Gavn for kommunale og faglige Tillidsmænd og for alle, som - uden akademisk Uddannelse - forvalter de nødvendige Funktioner i det demokratiske Samfundsliv.

De sidste Aars tiltagende Interesse for videnskabeligt Arbejde, for Kunst, Musik og Litteratur, berettiger til øget offentlig Støtte. Aandsarbejdernes Kaar bør forbedres.

For et demokratisk Samfund har de frie, folkelige Bevægelser og deres Kulturarbejde den allerstørste Betydning. I de senere Aar har det frie kulturelle Arbejde gennemgaaet en rig Udvikling, og de folkelige Kulturorganisationer, herunder AOF, fortjener øget Støtte fra saavel Stat som Kommune.

Det offentlige maa medvirke til, at der overalt i Landet findes egnede Forsamlings- og Studiekredslokaler. Det maa tilstræbes, at Landsbybefolkningen faar samme Adgang til de kulturelle Goder som Bybefolkningen.

Det er af Betydning, at Biblioteksvæsenet fremmes, og at der ligeledes fra det offentliges Side ydes Støtte til Spredning af gode Bøger i billige Masseoplag.

Gennem en mere metodisk Indsats maa det tilstræbes, at Kunst i gode Gengivelser bliver almentilgængelig, og at offentlige Bygninger og Lokaler udsmykkes med lødige Kunst.

Socialdemokratiet vil medvirke til, at Teater, Musik, Film og Radio bliver organiske Led i Folkeopdragelsen. Partiet udtaler sin Tilslutning til de Bestræbelser, der er i Gang for Oprettelse af en Teater- og Publikumsorganisation paa bred Basis. For Filmens Vedkommende bør der tilstræbes en Organisering af Produktion og Fremførelse, der tillader Filmens kunstneriske og demokratiske Egenskaber at komme fuldt til deres Ret. Partiet anbefaler Tilslutning til Arbejdernes Radioforbund, der har udført et betydningsfuldt Arbejde for at gøre Statsradiofonien til en Folkets Radio. Den øgede Musikinteresse, som Radioen har skabt, bør videreudvikles ved Støtte til Oprettelse af Koncertforeninger og Byorkestre Landet over.

Paa Naturfredningens, Sportens, Friluftslivets og Folkerejsernes Omraade ønsker Partiet at støtte alle Bestræbelser for at give den brede Befolkning Adgang til sund Rekreation og befriende Friluftsbeskæftigelse.

Socialdemokratiet og Ungdommen

Socialdemokratiet er af den Opfattelse, at Ungdommens Dygtiggørelse og Sikringen af dens fysiske og aandelige Sundhed og Styrke gennem fornuftige Arbejdsvilkaar og Fritidsbetingelser er vigtige Samfundsspørgsmaal, der ikke maa overlades til en tilfældig Udvikling. Tværtimod maa det demokratiske Samfund forstaa, hvor vigtigt det er, at en Række Problemer af Betydning for Ungdommen tages op til samfundsmæssig Løsning. Ungdommen paa sin Side maa erkende, hvilken Betydning det har for den selv, at den ved Deltagelse i Samfundets Anliggender styrker Demokratiet og derved sikrer Folkets Selvstyre.

Idet Kongressen, henviser til det Ungdomsprogram, som er opstillet af "Danmarks socialdemokratiske Ungdom", fremhæves følgende:

- 1) Der bør ikke tolereres Arbejdsløshed blandt Ungdommen; denne bør beskæftiges ved

normalt Arbejde eller ved faglig, teknisk og almen Uddannelse.

- 2) Ungdomsskolen for ufaglærte bør være obligatorisk.
- 3) Større Mulighed for frivillig Uddannelse paa Fagskoler, Folkehøjskoler m. v.
- 4) Adgangen til højere Uddannelse maa gøres lettere tilgængelig for mindrebemidlede.
- 5) For den Ungdom, der mangler Evner til at gøre sig gældende ved normalt Arbejde, gennemføres en særlig Uddannelse.
- 6) Gennemførelse af obligatorisk Erhvervsvejledning bør overvejes.
- 7) Beskyttelseslovgivningen for de Unge tages op til Revision. Weekend og 3 Ugers Sommerferie for Unge under 18 Aar.
- 8) Fritidens Anvendelse støttes ved Laan eller Tilskud til Lokaler, Støtte til Lærerkræfter og Lederuddannelse, Støtte til Anlæg af Idrætspladser, Svømmehaller m. m., Anlæg af Lejrpladser, Oprettelse af Ungdomsherberger o. 1.
- 9) Der bør nedsættes kommunale Ungdomsudvalg.
- 10) Gennem Bosættelseslaan lettes Ungdommen Adgang til at stifte Hjem.
- 11) Regeringen nedsætter en særlig Ungdomskommission i Henhold til det af "Dansk Ungdomssamvirke" fremførte Ønske.
- 12) Bestræbelserne maa fortsættes for at udforme Folkeskolen til en virkelig Enhedsskole.

Sociallovgivningen

Den økonomiske og sociale Politik maa bidrage til at skabe en bedre social Balance i Befolkningen. Den sociale Solidaritet maa sidestilles med den nationale Solidaritet. Den sociale Politik maa have det dobbelte Maal at søge uforskyldt Nød og Trang forebygget og afhjulpent og at bidrage til Udjævning af de sociale Uretfærdigheder. De forskellige sociale Sikringsordninger bør udbygges saaledes, at offentlig Forsorg kun bliver nødvendig i særlige Undtagelsestilfælde. Der maa sikres alle, som er i Trang, en rimelig Levestandard.

Alders- og Invalidereenten

Socialdemokratiet har altid betragtet Aldersrenten som et særlig vigtigt Omraade af den sociale Lovgivning. Her er ikke blot Tale om at afhjælpe Trang paa en rimelig Maade, men om en naturlig Retfærdighedshandling over for de Medborgere, der har givet Samfundet et Livs nyttigt Arbejde. Maalet for Socialdemokratiet vil derfor fortsat være at skabe saadanne Livsvilkaar for Samfundets gamle Medborgere, at de kan tilbringe en betrygget Livsaften, hvad enten de har været i det offentlige Tjeneste eller arbejdet i det private Erhvervsliv. Alders- og Invalidereenten bør omfatte alle, som har Behov derfor. Socialdemokratiet mener derimod ikke, at der bør gennemføres en Folkepensionering omfattende alle, saavel rige som fattige, uden Hensyn til Behov og tager Afstand fra Tanken om en Finansiering af Aldersrenten gennem Præmiebetaling, der vil virke som Kopskat.

Følgende Forbedringer kommer umiddelbart i Betragtning:

- 1) Alders- og Invalidereentens Grundbeløb forhøjes.
- 2) Renten gøres lige for Kvinder og Mænd.
- 3) Bygningen af billige Aldersrenteboliger fremmes.
- 4) Gruppeinddelingen mellem Hovedstad, Købstæder og Landdistrikter revideres.
- 5) De nugældende Regler om Nedsættelse eller Bortfald af Renten paa Grund af Indtægt bør lattes.
- 6) Lempelse i Alders- og Invalidereentydernes Skat gennemføres ved Forhøjelse af de skattefrie Fradrag.
- 7) Spørgsmaalet om en Overbygning med frivillig Forsikring tages op til Overvejelse.
- 8) Børnetillæggene forhøjes.

Sikring i Tilfælde af Sygdom og Ulykker

Den forhaandenværende Sikring mod Indkomstbortfald paa Grund af Sygdom er ganske utilstrækkelig, og der bør gennemføres en Ordning, hvorved der ydes en Dagpengehjælp, som sikrer en rimelig Standard og giver Mulighed for en frivillig Forsikring til højere Beløb herudover.

Det bør undersøges, om der ikke er væsentlige sundhedsmæssige og administrative Fordele ved at gennemføre en offentlig og gratis Syge- og Sundhedspleje for hele Befolkningen med Vægt paa en betryggende Sundhedsforsorg.

Ved Ulykkestilfælde bør Ydelserne forhøjes saaledes, at de sikrer en rimelig Levestandard for de ulykkesramte.

Det offentlige maa i højere Grad end tidligere bistaa de Mennesker, der bliver slaaget ud paa Grund af Sygdom eller Invaliditet, saaledes at de paany kan indpasses i Arbejdslivet, og Arbejdsgiverne maa tilpligtes at bistaa herved.

Familien, Moder og Barn

En af de Ting, der efter Socialdemokratiets Opfattelse maa sættes øverst paa den politiske Dagsorden i den kommende Tid, er Samfundets Interesse for Familiens Velfærd, for Moder og Barn.

Spørgsmaalet om Lettelse af Udgifterne for Familier med Børn maa tages op baade med Henblik paa Ydelse af særlige Børnetillæg som foreslaaet i England, og gennem Ordninger, hvorved Udgifterne ved Børnene mindskes.

Kongressen skal i denne Forbindelse nævne følgende Spørgsmaal:

- 1) Udvidelse af Huslejhjælpen for børnerige Familier.
- 2) Det paabydes ved Lov, at der i nye større Boligkomplekser sørges for Vuggestuer, Børnehaver og Fritidshjem.
- 3) Gennemførelse af Moderskabsydelse, Udvidelse af Barselhvile og Svangerskabshvile med Dagpenge og Forbud mod Afskedigelse som Følge af Graviditet eller Ægteskab.
- 4) Mødrehjælpsinstitutionerne udbygges.
- 5) Skolebespisning gennemføres overalt, hvor det er muligt.
- 6) Normalbidraget for Børn født i og udenfor Ægteskabet forhøjes.
- 7) Husmoderafløserne gøres til en fast Institution.
- 8) Hjælp til ældre enligstillede Kvinder bør ydes som Særhjælp uden Retsvirkninger.
- 9) Udgifterne til Særforsorg, Særundervisning m. v. for Børn, der lider af legemlige eller sjælelige Mangler (Døvhed, Blindhed, Talelidelse e. L), bør bæres af det offentlige.
- 10) Tilsynet af Skolelæger og Skoletandlæger gøres obligatorisk i alle Kommuner.

Arbejderbeskyttelse m. m.

Der bør gennemføres Forbedringer i den almindelige Lov om Arbejderbeskyttelse. Bageriloven forbedres. Tre-Skifte-Vagten for Søfolk sikres, ligesom der i det hele maa skabes tidssvarende Arbejdsforhold til Søs. 40 Timers Arbejdsuge og tre Ugers Ferie maa søges naaet bl. a. gennem det internationale Samarbejde.

Arbejdskort, Karenstid m. m.

De Forringelser i den sociale Lovgivning, som mod Socialdemokratiets Advarsler blev gennemført under Besættelsen, har vist sig baade skadelige og uretfærdige. Socialdemokratiet kræver derfor, at disse Ændringer ophæves. Dette gælder bl. a. Arbejdskortordningen, den forlængede Karenstid i Arbejdsløshedskasserne, de skærpede Regler for Tilbagebetaling af ydet Kommunehjælp og de ligeledes skærpede Retsvirkninger af Kommunehjælp. Tab af Valgret i denne Forbindelse er ukendt i de fleste andre Lande. Ej heller Danmark bør derfor opretholde saadanne Bestemmelser.

Anden Forsorg

- 1) Reformer maa gennemføres paa Opdragelseshjemmene, saa der bydes baade Elever og Lærere tidssvarende Vilkaar.
- 2) Forbedringer gennemføres i Forsorgen for Aandssvage, Epileptikere, Talelidende, Blinde, Døve og i Lov om offentlig Forsorg til Fordel for visse Gigtsygdomme.

Oprettelse af Socialinstitut

Det er paakrævet, at der gennemføres en virkelig Uddannelse af de Personer, som i Kommuner, paa Hospitaler, i Børneforsorgen og i andre sociale Institutioner skal være Befolkningens Raadgivere og Hjælpere paa den sociale Lovgivnings Omraade. Samtidig bør det sociale Livs Problemer gøres til Genstand for en systematisk videnskabelig Undersøgelse. Denne dobbelte Opgave bør løses gennem Oprettelse af et Socialinstitut i Lighed med det i Sverige oprettede.

Skattepolitikken

En rationel Reform af Skattelovgivningen maa gennemføres efter følgende Linjer:

- 1) Udskrivningen af Skatterne maa ske paa et saadant Grundlag, at Uligheden i

Indkomstfordelingen kraftigt reguleres. Tyngdepunktet i Beskatningen maa i højere Grad flyttes over til Indkomst- og Formueskatten.

2) Ekstraordinære Formuestigninger under Krigen maa undergives en særdeles skærpet Beskatning. De særlige Krigsgevinster konfiskeres.

3) Kontrollen med Selvangivelser forstærkes. For grove Skattebesvigelser indføres Frihedsstraf.

4) De skattefrie Fradrag for Børn forhøjes. Fradrag for Unge indrømmes, saa længe Uddannelsen varer.

5) Fradraget for Forsikringer forhøjes.

6) Den indirekte Beskatning maa søges nøjere afstemt efter sociale og samfundsmæssige Hensyn. Bl. a. maa der tages Sigte paa en Nedsættelse eller Afvikling af de Afgifter, der virker hæmmende paa Beskæftigelsen.

7) En Reform af Grundbeskatningen gennemføres med Henblik paa Grundrentens Overførelse til det offentlige.

8) Arveafgiften forhøjes, navnlig hvor det drejer sig om større Arvelodder, eller hvor Arvingerne ikke hører til Arveladerens nærmeste Slægt.

Idet Kongressen iøvrigt henviser til de Særbetænkninger, der foreligger om Socialdemokratiets økonomiske Politik baade paa Byerhvervenes, Landbrugets og Fiskeriets Omraade, opfordrer Kongressen alle Arbejdets og Frisindets Kvinder og Mænd i By og paa Land til at slutte op om dette Grundlag for

Fremtidens Danmark